

Yhteiset tutkinnon osat: osaamistavoitteet selkokielellä

Riikka Kuningas, Tuija Takala,
Essi Puumalainen ja Elisa Mäkäläinen

Rahoittaja:

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERSVINGS- OCH KULTURMINISTERIET

Sisälllys

1 Johdanto	3
2 YTO-opinnot.....	4
2 Pakolliset YTO-opinnot	8
2.1 Viestintä ja vuorovaikutusosaaminen	8
2.1.1. Äidinkieli suomenkielisille, 4 osp.....	8
2.1.2. Suomi toisena kielenä, 4 osp	18
2.1.3 Ruotsi, 1 osp	28
2.1.4 Vieras kieli, 3 osp.....	29
2.1.5 Tietotekniikan taidot, 2 osp	33
2.1.6. Luovat taidot, 1 osp	36
2.2 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen	38
2.2.1 Matematiikka, 4 osp	38
2.2.2 Fysiikka ja kemia, 2 osp	44
2.3 Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen.....	48
2.3.1 Yhteiskuntatieto, 2 osp	48
2.3.2 Työelämä tieto, 2 osp	54
2.3.3 Opiskelun ja uran suunnittelu, 1 osp	56
2.3.4 Yrittäjyys, 1 osp	60
2.3.5 Liikunta ja terveystieto, 2 osp	66
2.3.6 Kestävä tulevaisuus, 1 osp.....	70
3 Valinnaiset YTO-opinnot	75
3.1 Viestintä ja vuorovaikutusosaaminen	76
3.1.1 Äidinkieli suomenkielisille, valinnainen 3 osp	76
3.1.2. Suomi toisena kielenä, valinnainen 3 osp	80
3.1.3 Ruotsi, valinnainen, 3 osp	85
3.1.4 Vieras kieli, valinnainen, 3 osp	88
3.1.5 Tietotekniikan taidot, valinnainen, 3 osp.....	90
3.1.6 Luovat taidot, valinnainen, 3 osp.....	93
3.2 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen	96
3.2.1 Matematiikka, valinnainen, 3 osp	96
3.2.1 Fysiikka ja kemia, valinnainen, 3 osp	100
3.3 Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen.....	103

3.3.1 Yhteiskuntataidot, valinnainen, 3 osp.....	103
3.3.2 Työelämätaidot, valinnainen, 3 osp	105
3.3.3 Liikunta ja terveystieto, valinnainen, 3 osp.....	108
3.3.4 Kestävä tulevaisuus, valinnainen, 3 osp	111
4. Arviointikriteerit selkokielellä	114
Lähteet.....	116

1 Johdanto

Tässä julkaisussa on selkokieliset

Yhteisten tutkintojen osien (YTO)

- osaamistavoitteet pakollisiin YTO-opintoihin
- osaamistavoitteet valinnaisiin YTO-opintoihin, jotka ovat tutkinnon perusteissa eli valtakunnallisiin YTO-valinnaisopintoihin
- arviointikriteerit.

Tässä materiaalissa myös

YTO-opintojen nimet

ovat helpolla kielellä.

YTO-opintojen viralliset,

yleiskieliset nimet ovat

jokaisen luvun alussa.

Opettajan opetus ja arviointi perustuu

yleiskielisiin osaamistavoitteisiin

ja arviointikriteereihin,

jotka ovat Opetushallituksen ePerusteissa.

YTO-opintojen osaamistavoitteet

ja arviointikriteerit ovat jokaisen

ammattillisen perustutkinnon

tutkinnon perusteissa.

2 YTO-opinnot

Opiskelet vähintään 180 osaamispistettä (osp),

kun teet **ammattillisen perustutkinnon**:

- 145 osp ammatillisia opintoja
- 35 osp yhteisiä tutkinnon osia (YTO).

YTOt ovat kaikille opiskelijoille samat.

Ne kuuluvat kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin.

YTOissa opit ja vahvistat tietoja ja taitoja,

joita tarvitset työssä ja arkielämässä.

Opiskelet esimerkiksi

suomen kieltä, matematiikkaa ja työelämätaitoja.

Yhteisissä tutkinnon osissa on kolme osaa:

- viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen
- matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen
- yhteiskunta ja työelämäosaaminen.

YTOissa on paljon erilaisia YTO-opintoja,

ja niissä on eri määrä osaamispisteitä (osp).

Esimerkiksi *suomen kielen pakollinen opinto* on 4 osp

ja *Työelämässä toimiminen* 2 osp.

Osa YTO-opinnoista on **pakollisia**

ja osa **valinnaisia** opintoja:

- pakollisia YTO-opintoja 26 osp
- valinnaisia YTO-opintoja 9 osp.

Mitä ovat pakolliset yhteiset tutkinnon osat?

Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen on 11 osaamispistettä.

YTO-opinnot

- Viestintä- ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi tai suomi toisena kielenä, 4 osp
- Viestintä- ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä, ruotsi, 1 osp
- Viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä, englanti, 3 osp
- Toiminta digitaalisessa ympäristössä, 2 osp
- Taide ja luova ilmaisu, 1 osp

Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen on 6 osaamispistettä.

YTO-opinnot

- Matematiikka ja matematiikan soveltaminen, 4 osp
- Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen, 2 osp

Yhteiskunta ja työelämäosaaminen on 9 osaamispistettä.

YTO-opinnot

- Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen, 2 osp
- Työelämässä toimiminen, 2 osp
- Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet, 1 osp
- Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta, 1 osp
- Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen, 2 osp
- Kestävän kehityksen edistäminen, 1 osp

Kysy omalta opettajaltasi,

miten sinä voit tehdä

nämä opinnot omassa koulussasi.

Mitä ovat valinnaiset yhteiset tutkinnon osat?

Opiskelet pakollisia YTO-opintoja (26 osp).

Lisäksi sinun täytyy opiskella

valinnaisia YTO-opintoja yhteensä 9 ospia.

Vahvistat ja syvennät tietojasi ja taitojasi

valinnaisissa YTO-opinnoissa.

Valinnaisia YTO-opintoja on samoista aiheista

kuin pakollisia YTO-opintoja:

- viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen
- matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen
- yhteiskunta- ja työelämäosaaminen.

Voit itse valita,

mitä valinnaisia YTO-opintoja haluat tehdä.

Suunnittele ne opettajan kanssa,

kun teette HOKSia.

Kysy opettajaltasi,

- mitä valinnaisia opintoja sinä voit tehdä koulussasi
- miten voit opiskella ne:
koulussa, työn aikana tai verkossa.

Kuva: YTO-opintojen nimet helpolla kielellä

YHTEISET TUTKINNON OSAT 35 OSP

Pakolliset YTO-opinnot 26 osp

Osaat viestintää ja vuorovaikutusta	Osaat matematiikkaa ja luonnontiedettä	Osaat yhteiskunnan ja työelämän tietoja ja taitoja
<ul style="list-style-type: none">• Yhteensä 11 osp• Äidinkieli suomenkielisille = Viestintä ja vuorovaikutusosaaminen äidinkielellä, suomi• TAI S2 eli suomi toisena kielenä = Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen äidinkielellä, suomi toisena kielenä• Ruotsi = Viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä• Englanti tai muu vieras kieli = Viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä• Tietotekniikan taidot = Toiminta digitaalisessa ympäristössä• Luovat taidot = Taide ja luova ilmaisu.	<ul style="list-style-type: none">• Yhteensä 6 osp• Matematiikka = Matematiikka ja matematiikan soveltaminen• Fysiikka ja kemia = Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen.	<ul style="list-style-type: none">• Yhteensä 9 osp• Yhteiskuntatieto = Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen• Työelämä-tieto = Työelämässä toimiminen• Opiskelun ja uran suunnittelu = Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet• Yrittäjyys = Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta• Liikunta ja terveystieto = Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen• Kestävä tulevaisuus = Kestävän kehityksen edistäminen.

Valinnaiset YTO-opinnot yhteensä 9 osp

Sovit HOKSissa opettajan kanssa, mitä YTO-valinnaisopintoja opiskelet yhteensä 9 osp.

2 Pakolliset YTO-opinnot

2.1 Viestintä ja vuorovaikutusosaaminen

2.1.1. Äidinkieli suomenkielisille, 4 osp

YTO-opinnon nimi on

Viestintä- ja vuorovaikutustaidot äidinkielellä, suomi.

**A) Toimit erilaisissa tilanteissa,
joissa olet vuorovaikutuksessa muiden kanssa**

- Viestit niin, että se sopii tilanteeseen ja kohderyhmään.
- Asetat tavoitteita viestinnällesi.
- Perustelet mielipiteesi ja ajatuksesi.
- Teet yhteistyötä muiden kanssa ja erilaisissa ryhmissä.
- Esittelet oman alan asioita niin, että käytät oman alan sanoja eli ammattikieltä.
- Ymmärrät, mikä on kielen ja vuorovaikutuksen merkitys työssä ja yhteiskunnassa.
- Kehität suomen kielen taitoja, ja tiedät tavoitteesi kielen oppimiseen.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

vuorovaikutus	Vuorovaikutus tarkoittaa usein keskustelua. Siinä on sanoja ja esimerkiksi ilmeitä. Vuorovaikutuksessa kaksi tai useampi ihminen viestii toisilleen ja vaikuttavat toisiinsa.
----------------------	---

	<p>Ihmiset ilmaisevat toisilleen tietoja, ajatuksia, tunteita, mielipiteitä ja niin edelleen.</p> <p>He myös vastaavat puheeseen ja muihin viesteihin.</p> <p>Vuorovaikutuksessa ihmiset esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • puhuvat toisilleen • keskustelevat • käyttävät eleitä ja ilmeitä • kuuntelevat • käyttävät kuvia • lähettävät tekstejä ja vastaavat niihin.
<p>viesti, viestit</p> <p>viestiä</p> <p>viestintä</p>	<p>Viestit voivat olla esimerkiksi puhetta, kirjoitusta ja kuvia.</p> <p>Ihmiset siis viestivät eri tilanteissa tietoja, ajatuksia, tunteita ja niin edelleen.</p> <p>Se on viestintää.</p>
<p>vuorovaikutustilanteet</p> <p>vuorovaikutuksen tilanteet</p> <p>viestintätilanteet</p> <p>viestinnän tilanteet</p>	<p>Vuorovaikutustilanteissa ihmiset esimerkiksi keskustelevat ja vastaavat toisensa viesteihin.</p> <p>Ihmiset ovat siis vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.</p> <p>Viestintätilanne tarkoittaa samaa asiaa kuin vuorovaikutustilanne.</p>
<p>kommunikoida</p> <p>kommunikointi</p>	<p><i>Kommunikoida</i>-sana tarkoittaa samaa kuin viestiä.</p> <p>Silloin ihminen kommunikoi eli välittää tietoja, ajatuksia, tunteita ja niin edelleen. ja ottaa vastaan muiden viestejä.</p>
<p>tavoite, tavoitteet</p> <p>viestinnän tavoitteet</p>	<p>Kun ihmisellä on tavoitteita, hänellä on päämäärä.</p>

	<p>Esimerkiksi hän haluaa tehdä jonkin asian tai saada jonkin asian.</p> <p>Viestinnän tavoitteet tarkoittavat, että haluat parantaa viestinnän ja vuorovaikutuksen taitoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • keskustelu • puhuminen • kuunteleminen • perusteleva.
perustelu, perustelut perustella	<p>Selität, mikä on asian syy.</p> <p>Kerrot tai kirjoitat vastauksia kysymykseen miksi.</p> <p>Kun kerrot, mitä mieltä olet eli mielipiteesi, perustelet sen.</p>
yhteistyö	<p>Teet asioita yhdessä muiden kanssa ja keskusteleet muiden kanssa.</p> <p>Kerrot mielipiteitäsi ja kuuntelet muita.</p> <p>Arvostat kaikkia.</p>
oma ala	<p>Opiskelet nyt jotain alaa, esimerkiksi ravintola-alaa, rakennusalaa tai sosiaali- ja terveysalaa.</p> <p>Se on oma alasi.</p> <p>Saat ammatin eli osaat työn alalta, jota opiskelet ja josta valmistut.</p>
ammattikieli	<p>Joka alalla ja ammatissa on omaa kieltä.</p>

	<p>Ammattikielessä on sanoja, joita on vain siinä ammatissa.</p> <p>Ammattikielessä on myös tuttuja sanoja, joilla on eri merkitys ammattikielessä.</p>
työelämä	<p>Työelämä tarkoittaa työpaikkoja ja työtä sekä kaikkia tilanteita työpaikoissa.</p>

B) Käytät ja arvioit tekstejä, joita hankit eri lähteistä

- Tiedät oman alan ja työelämän tekstilajeja ja mediaa.
- Selvität, mitä tavoitteita ja merkityksiä on erilaisilla teksteillä.
- Käytät tietolähteitä ja arvioit, miten luotettavia tiedot ovat.
- Teet muistiinpanoja ja tiivistät pääasiat siitä, mitä luet, kuulet ja näet.
- Noudatat tekijänoikeuksia
- Viittaat lähteisiin.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kun ne ovat osaamistavoitteissa.

oma ala	<p>Opiskelet nyt ammatillista perustutkintoa Tiettyyn ammattiin ja työhön.</p> <p>Se on oma alasi.</p>
työelämä	<p>Työelämä tarkoittaa työpaikkoja ja työn tekemistä työpaikoilla työkavereiden kanssa.</p>
teksti	<p>Teksti voi olla</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • kirjoitus • puhe • kuva • video • ääniä. <p>Usein sana <i>teksti</i> tarkoittaa tekstiä, joka on kirjoitettu.</p>
tekstilajit	<p>Erilaisia tekstejä ovat esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • raportti • ohje • tekstiviesti <p>Ne ovat tekstilajeja.</p>
media	<p>Media on välineet ja laitteet, jotka välittävät viestejä, esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjat • tv • sosiaalinen media (TikTok, Snapchat, Instagram ja niin edelleen).
tavoite	<p>Tavoite tarkoittaa asian tarkoitusta.</p> <p>On erilaisia tavoitteita.</p> <p>Sinulla voi olla omia tavoitteita.</p> <p>Esimerkiksi haluat oppia jotain tai saada (saavuttaa) uuden taidon.</p> <p>Viestinnässä voi olla tavoite.</p> <p>Esimerkki1: Annat ohjeen. Silloin tavoite on, että asia tehdään oikein.</p> <p>Esimerkki 2: Tavoite on,</p>

	<p>että muut tietävät, mitä olet tehnyt. Siksi kerrot raportin eli selostat asian, jonka olet tehnyt.</p>
<p>tietolähde lähde, lähteet</p>	<p>Etsit ja löydät tietoa tietolähteistä eli lähteistä. Tietolähteitä ovat esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • muut ihmiset • media (kirjat, lehdet, internet)
<p>tekijänoikeudet</p>	<p>Joku ihminen on tehnyt kirjoituksen, kuva, videon, musiikin ja niin edelleen Et saa kopioida niitä, koska tekijällä on tekijänoikeus. Tekijä päättää</p> <ul style="list-style-type: none"> • kuka saa käyttää hänen teostaan • miten hänen teostaan saa käyttää. <p>Sinun täytyy kertoa tai kirjoittaa, kenen kirjaa, kuvaa tai musiikkia olet käyttänyt ja mistä muut löytävät sen. Kirjoita omien tehtävien loppuun tietolähde eli lähde. Näin noudatat tekijänoikeuksia.</p>

C) Teet erilaisia tekstejä

- Ilmaiset tunteita, ajatuksia ja mielipiteitä
omien tavoitteiden mukaan.
- Teet oman alasi tekstejä,
jotka sopivat työelämän tekstien käytäntöihin.

- Hallitset kielen säännöt, kun kirjoitat tekstejä.
- Kirjoitat tekstejä niin, että käytät kielen sääntöjä.
- Käytät viestinnässä tieto- ja viestintäteknikkaa, joka sopii tarkoitukseen.
- Käytät viestinnässä monilukutaitoa eli löydät, yhdistät, muokkaat, tuotat, esität ja arvioit tietoa.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

ilmaista ilmaisu	Ilmaiset, kun sanot, kirjoitat tai kerrot muuten, mitä ajattelet ja tunnet. Suullinen ilmaisu tarkoittaa puhetta. Kirjallinen ilmaisu tarkoittaa kirjoittamista
tavoite, tavoitteet viestinnän tavoitteet	Kun ihmisellä on tavoitteita, hänellä on päämäärä. Esimerkiksi hän haluaa tehdä jonkin asian tai saada jonkin asian. Ilmaisun tavoitteet tarkoittavat, että haluat parantaa viestinnän taitoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> • tekstien kirjoittaminen • esitys ja esiintyminen • keskustelu • perusteleva
tavoitteellisuus	Teet asioita siksi,

<p>tavoitteellisesti</p>	<p>että haluat päästä tavoitteeseen.</p> <p>Esimerkiksi harjoittelet kirjoittamista, koska tavoitteesi on ilmaista tekstissä ajatuksesi ja kirjoittaa hyvin. Toimit silloin tavoitteellisesti.</p>
<p>teksti, tekstit tekstien tuottaminen</p>	<p>Teksti voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjoitus • puhe • kuva • video • ääniä. <p>Tuotat eli teet tekstejä: kirjoitat, puhut, teet esityksen ja niin edelleen.</p> <p>Usein sana <i>teksti</i> tarkoittaa tekstiä, joka on kirjoitettu.</p>
<p>oma ala</p>	<p>Opiskelet nyt jotain alaa, esimerkiksi ravintola-alaa, rakennusalaan tai sosiaali- ja terveysalaa. Se on oma alasi.</p> <p>Saat ammatin eli osaat työn alalta, jota opiskelet ja josta valmistut.</p>
<p>työelämä</p>	<p>Työelämä tarkoittaa työpaikkoja ja työtä sekä kaikkia tilanteita työpaikoissa.</p>
<p>oman alan ja työelämän tekstit tekstilaji, tekstilajit</p>	<p>Joka alalla on tekstejä, joita alan työntekijät käyttävät. Joka työssä eli työelämässä on siis alan tekstilajeja. Niitä voivat olla esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ohje • raportti

	<ul style="list-style-type: none"> • sähköposti.
tekstien käytäntö, käytännöt tekstikäytännöt kielen käytännöt	<p>Käytäntö on tapa tai malli, jonka mukaan ihmiset tekevät asioita.</p> <p>Tekstikäytännöt ovat tekstejä ja tekstien malleja, joita työntekijät käyttävät työssä. Työntekijät tekevät tekstejä, joita he tarvitsevat työssä. He käyttävät kieltä, joka sopii tekstiin, eli he osaavat kielen käytännöt.</p>
rakenne, rakenteet kielen perusrakenteet	<p>Rakenne tarkoittaa osia, joista tulee kokonaisuus.</p> <p>Esimerkiksi lause syntyy, kun sanat ovat tietyssä järjestyksessä ja sanat tietyssä muodossa. Se on lauserakenne.</p> <p>Käytät suomea niin, että osaat tärkeimmät rakenteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • sanoissa • lauseissa • virkkeissä • tekstin osissa, • esimerkiksi otsikot ja kappalejako. <p>Käytät myös kieltä, joka sopii tekstin tarkoitukseen.</p>
viesti, viestit viestiä viestintä	<p>Viestit voivat olla esimerkiksi puhetta, kirjoitusta ja kuvia.</p>

	<p>Ihmiset siis viestivät tietoja, ajatuksia, tunteita ja niin edelleen. Se on viestintää.</p>
<p>tieto- ja viestintäteknologia</p>	<p>Kännykät, tablettitietokoneet ja tietokoneet ovat tieto- ja viestintäteknologiaa. Ne ovat laitteita ja ohjelmia, joilla ihmiset viestivät toisilleen. Opiskelussa ja työssä valitset ne niin, että ne sopivat tilanteeseen ja viestinnän tarkoitukseen.</p>
<p>monilukutaito</p>	<p>Löydät, yhdistät, muokkaat, tuotat, esität ja arvioit tietoa. Se on monilukutaitoa.</p> <p>Osaat käyttää tekstejä eri tilanteissa ja eri välineissä. Teksti voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjoitus • puhe • kuva • video • ääniä.

2.1.2. Suomi toisena kielenä, 4 osp

YTO-opinnon nimi on

Viestintä- ja vuorovaikutustaidot äidinkielellä, suomi toisena kielenä.

A) Toimit erilaisissa tilanteissa, joissa olet vuorovaikutuksessa muiden kanssa

- Viestit niin, että se sopii tilanteeseen ja kohderyhmään.
- Asetat tavoitteita viestinnällesi.
- Perustelet mielipiteesi ja ajatuksesi niin, että muut ymmärtävät ne.
- Teet yhteistyötä muiden kanssa ja erilaisissa ryhmissä.
- Esittelet oman alan asioita.
- Käytät oman alan sanoja eli ammattikieltä niin, että ne sopivat tarkoitukseen.
- Ymmärrät, mikä on kielen ja vuorovaikutuksen merkitys työssä ja yhteiskunnassa.
- Kehität suomen kielen taitoja, ja tiedät tavoitteesi kielen oppimiseen.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,

kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

vuorovaikutus	Vuorovaikutus tarkoittaa usein keskustelua. Siinä on sanoja ja esimerkiksi ilmeitä. Vuorovaikutuksessa kaksi tai useampi ihminen viestii toisilleen ja vaikuttavat toisiinsa. Ihmiset ilmaisevat toisilleen tietoja,
----------------------	---

	<p>ajatuksia, tunteita, mielipiteitä ja niin edelleen. He myös vastaavat puheeseen ja muihin viesteihin.</p> <p>Vuorovaikutuksessa ihmiset esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • puhuvat toisilleen • keskustelevat • käyttävät eleitä ja ilmeitä • kuuntelevat • käyttävät kuvia • lähettävät tekstejä ja vastaavat niihin.
<p>viesti, viestit viestiä viestintä</p>	<p>Viestit voivat olla esimerkiksi puhetta, kirjoitusta ja kuvia. Ihmiset siis viestivät eri tilanteissa tietoja, ajatuksia, tunteita ja niin edelleen. Se on viestintää.</p>
<p>vuorovaikutustilanteet vuorovaikutuksen tilanteet viestintätilanteet viestinnän tilanteet</p>	<p>Vuorovaikutustilanteissa ihmiset esimerkiksi keskustelevat ja vastaavat toisensa viesteihin. Ihmiset ovat siis vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.</p> <p>Viestintätilanne tarkoittaa samaa asiaa kuin vuorovaikutustilanne.</p>
<p>kommunikoida kommunikointi</p>	<p><i>Kommunikoida</i>-sana tarkoittaa samaa kuin viestiä. Silloin ihminen kommunikoi eli välittää tietoja, ajatuksia, tunteita ja niin edelleen ja ottaa vastaan muiden viestejä.</p>
<p>tarkoituksenmukainen tarkoituksen mukaan</p>	<p>Teet tai käytät asioita niin, että ne sopivat tarkoitukseen. Esimerkiksi valitset sanat, jotka sopivat tilanteeseen</p>

	ja sen tarkoitukseen.
tavoite, tavoitteet viestinnän tavoitteet	<p>Kun ihmisellä on tavoitteita, hänellä on päämäärä.</p> <p>Esimerkiksi hän haluaa tehdä jonkin asian tai saada jonkin asian.</p> <p>Viestinnän tavoitteet tarkoittavat, että haluat parantaa viestinnän ja vuorovaikutuksen taitoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • keskustelu • puhuminen • kuunteleminen • perustelevminen.
perustelu, perustelut perustella	<p>Selität, mikä on asian syy.</p> <p>Kerrot tai kirjoitat vastauksia kysymykseen miksi.</p> <p>Kun kerrot, mitä mieltä olet eli mielipiteesi, perustelet sen.</p>
yhteistyö	<p>Teet asioita yhdessä muiden kanssa ja keskusteleet muiden kanssa.</p> <p>Kerrot mielipiteitäsi ja kuuntelet muita.</p> <p>Arvostat kaikkia.</p>
oma ala	<p>Opiskelet nyt jotain alaa, esimerkiksi ravintola-alaa, rakennusalaa tai sosiaali- ja terveystalaa.</p> <p>Se on oma alasi.</p> <p>Saat ammatin eli osaat työn alalta, jota opiskelet ja josta valmistut.</p>

ammattikieli	Joka alalla ja ammatissa on omaa kieltä. Ammattikielessä on sanoja, joita on vain siinä ammatissa. Ammattikielessä on myös tuttuja sanoja, joilla on eri merkitys ammattikielessä.
työelämä	Työelämä tarkoittaa työpaikkoja ja työtä sekä kaikkia tilanteita työpaikoissa.

**B) Käytät ja arvioit tekstejä,
joita hankit eri lähteistä**

- Tiedät oman alan ja työelämän tekstilajeja ja mediaa.
- Tunnistat tekstien tavoitteita
ja tekstien tärkeimmät merkitykset.
- Käytät tietolähteitä ja arvioit,
ovatko tiedot luotettavia.
- Teet muistiinpanoja
ja tiivistät tärkeimmät asiat siitä,
mitä luet, kuulet ja näet.
- Noudatat tekijänoikeuksia.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kun ne ovat osaamistavoitteissa.

oma ala	Opiskelet nyt ammatillista perustutkintoa tiettyyn ammattiin ja työhön. Se on oma alasi.
työelämä	Työelämä tarkoittaa työpaikkoja ja työn tekemistä työpaikoilla työkavereiden kanssa.

teksti	<p>Teksti voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjoitus • puhe • kuva • video • ääniä. <p>Usein sana <i>teksti</i> tarkoittaa tekstiä, joka on kirjoitettu.</p>
tekstilajit	<p>Erilaisia tekstejä ovat esimerkiksi</p> <p>raportti</p> <p>ohje</p> <p>tekstiviesti.</p> <p>Ne ovat tekstilajeja.</p>
media	<p>Media on välineet ja laitteet, jotka välittävät viestejä, esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjat • tv • sosiaalinen media (TikTok, Snapchat, Instagram ja niin edelleen).
tavoite	<p>Tavoite tarkoittaa asian tarkoitusta.</p> <p>On erilaisia tavoitteita.</p> <p>Sinulla voi olla omia tavoitteita.</p> <p>Esimerkiksi haluat oppia jotain tai saada (saavuttaa) uuden taidon.</p> <p>Viestinnässä voi olla tavoite.</p> <p>Esimerkki 1.</p> <p>Annat ohjeen.</p> <p>Silloin tavoite on, että asia tehdään oikein.</p> <p>Esimerkki 2.</p>

	<p>Selität työtehtäväsi. Silloin tavoite on, että muut tietävät, mitä olet tehnyt. Siksi kerrot raportin eli selostat asian, jonka olet tehnyt.</p>
<p>tietolähde lähde, lähteet</p>	<p>Etsit ja löydät tietoa tietolähteistä eli lähteistä. Tietolähteitä ovat esimerkiksi muut ihmiset media (kirjat, lehdet, internet).</p>
<p>tekijänoikeudet</p>	<p>Kirjoituksen, kuva, videon, musiikin ja niin edelleen on tehnyt joku ihminen. Et saa kopioida niitä, koska tekijällä on tekijänoikeus.</p> <p>Sinun täytyy kertoa tai kirjoittaa, kenen kirjaa, kuvaa tai musiikkia olet käyttänyt ja mistä muut löytävät sen.</p> <p>Kirjoita omien tehtävien loppuun tietolähde eli lähde. Näin noudatat tekijänoikeuksia.</p>

C) Teet erilaisia tekstejä

- Ilmaiset tunteita, ajatuksia ja mielipiteitä tavoitteiden mukaan.
- Teet oman alasi tekstejä, jotka sopivat työelämän tekstien käytäntöihin.
- Käytät pääosin kielen perusrakenteita.

- Kirjoitat tekstejä.
- Käytät kielen sääntöjä niin, että ne sopivat tarkoitukseen.
- Käytät viestinnässä tieto- ja viestintätekniikkaa, joka sopii tarkoitukseen.
- Käytät viestinnässä monilukutaitoa niin, että se sopii tarkoitukseen.
eli löydät, yhdistät, muokkaat, tuotat, esität ja arvioit tietoa.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kun ne ovat osaamistavoitteissa.

ilmaista ilmaisu	Ilmaiset, kun sanot, kirjoitat tai kerrot muuten, mitä ajattelet ja tunnet. Suullinen ilmaisu tarkoittaa puhetta. Kirjallinen ilmaisu tarkoittaa kirjoittamista
tavoite, tavoitteet viestinnän tavoitteet	Kun ihmisellä on tavoitteita, hänellä on päämäärä. Esimerkiksi hän haluaa tehdä jonkin asian tai saada jonkin asian. Ilmaisun tavoitteet tarkoittavat, että haluat parantaa viestinnän taitoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> • tekstien kirjoittaminen • esitys ja esiintyminen • keskustelu • perusteleva.
tavoitteellisuus	Teet asioita siksi,

<p>tavoitteellisesti</p>	<p>että haluat päästä tavoitteeseen.</p> <p>Esimerkiksi harjoittelet kirjoittamista, koska tavoitteesi on ilmaista tekstissä ajatuksesi ja kirjoittaa hyvin. Toimit silloin tavoitteellisesti.</p>
<p>teksti, tekstit tekstien tuottaminen</p>	<p>Teksti voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjoitus • puhe • kuva • video • ääniä. <p>Tuotat eli teet tekstejä: kirjoitat, puhut, teet esityksen ja niin edelleen.</p> <p>Usein sana <i>teksti</i> tarkoittaa tekstiä, joka on kirjoitettu.</p>
<p>oma ala</p>	<p>Opiskelet nyt jotain alaa, esimerkiksi ravintola-alaa, rakennusalaan tai sosiaali- ja terveysalaa. Se on oma alasi.</p> <p>Saat ammatin eli osaat työn alalta, jota opiskelet ja josta valmistut.</p>
<p>työelämä</p>	<p>Työelämä tarkoittaa työpaikkoja ja työtä sekä kaikkia tilanteita työpaikoissa.</p>
<p>oman alan ja työelämän tekstit tekstilaji, tekstilajit</p>	<p>Joka alalla on tekstejä, joita alan työntekijät käyttävät. Joka työssä eli työelämässä on siis alan tekstilajeja. Niitä voivat olla esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ohje • raportti

	<ul style="list-style-type: none"> • sähköposti.
tekstien käytäntö, käytännöt tekstikäytännöt kielen käytännöt	<p>Käytäntö on tapa tai malli, jonka mukaan ihmiset tekevät asioita.</p> <p>Tekstikäytännöt ovat tekstejä ja tekstien malleja, joita työntekijät käyttävät työssä. Työntekijät osaavat tehdä tekstejä, joita he tarvitsevat työssä. He käyttävät kieltä, joka sopii tekstiin, eli he osaavat kielen käytännöt.</p>
rakenne, rakenteet kielen perusrakenteet	<p>Rakenne tarkoittaa osia, joista tulee kokonaisuus.</p> <p>Esimerkiksi lause syntyy, kun sanat ovat tietyssä järjestyksessä ja sanat tietyssä muodossa. Se on lauserakenne.</p> <p>Käytät suomea niin, että osaat tärkeimmät rakenteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • sanoissa • lauseissa • virkkeissä • tekstin osissa, • esimerkiksi otsikot ja kappalejako. <p>Käytät myös kieltä, joka sopii tekstin tarkoitukseen.</p>
tarkoituksenmukainen, tarkoituksenmukaisesti	<p>Teet tai käytät asioita niin, että ne sopivat tarkoitukseen. Esimerkiksi valitset sanat,</p>

tarkoituksen mukaan	jotka sopivat tilanteeseen ja sen tarkoitukseen.
viesti, viestit viestiä viestintä	Viestit voivat olla esimerkiksi puhetta, kirjoitusta ja kuvia. Ihmiset siis viestivät tietoja, ajatuksia, tunteita ja niin edelleen. Se on viestintää.
tieto- ja viestintäteknologia	Kännykät, tablettitietokoneet ja tietokoneet ovat tieto- ja viestintäteknologiaa. Ne ovat laitteita ja ohjelmia, joilla ihmiset viestivät toisilleen. Opiskelussa ja työssä valitset ne niin, että ne sopivat tilanteeseen ja viestinnän tarkoitukseen.
monilukutaito	Löydät, yhdistät, muokkaat, tuotat, esität ja arvioit tietoa. Se on monilukutaitoa. Osaat käyttää tekstejä eri tilanteissa ja eri välineissä. Teksti voi olla <ul style="list-style-type: none"> • kirjoitus • puhe • kuva • video • ääniä.

2.1.3 Ruotsi, 1 osp

YTO-opinnon nimi on

Viestintä- ja vuorovaikutustaidot toisella kotimaisella kielellä, ruotsi.

A) Käytät toista kotimaista kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, jotka liittyvät työhön

- Toimit tavallisissa vuorovaikutustilanteissa, jotka toistuvat joka päivä.
- Ymmärrät lyhyitä tekstejä, jotka liittyvät sinun omaan alaasi.
- Kirjoitat ja puhut lyhyitä viestejä.
- Käytät viesteissä sinun oman alasi sanastoa.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

toinen kotimainen kieli	ruotsi tai suomi Ruotsi on toinen kotimainen kieli silloin, kun ihmisen äidinkieli on suomi.
vuorovaikutus vuorovaikutustilanteet	Vuorovaikutus tarkoittaa usein keskustelua. Siinä on sanoja ja esimerkiksi ilmeitä. Vuorovaikutuksessa kaksi ihmistä tai useampi ihminen viestii toisilleen. He vaikuttavat toisiinsa. Ihmiset ilmaisevat toisilleen tietoja, ajatuksia, tunteita, mielipiteitä ja niin edelleen. He myös vastaavat puheeseen.

	<p>ja muihin viesteihin.</p> <p>Ne ovat vuorovaikutustilanteita.</p>
teksti	<p>Teksti voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjoitus • puhe • kuva • video • ääniä. <p>Tuotat eli teet tekstejä: kirjoitat, puhut, teet esityksen ja niin edelleen.</p> <p>Usein sana <i>teksti</i> tarkoittaa tekstiä, joka on kirjoitettu.</p>
oma ala	<p>Opiskelet nyt jotain alaa, esimerkiksi ravintola-alaa, rakennusalaan tai sosiaali- ja terveystalaa.</p> <p>Se on oma alasi.</p> <p>Saat ammatin eli osaat työn alalta, jota opiskelet ja josta valmistut.</p>
viesti viestintä	<p>Viestit voivat olla esimerkiksi puhetta, kirjoitusta ja kuvia.</p> <p>Ihmiset siis viestivät tietoja, ajatuksia, tunteita ja niin edelleen.</p> <p>Se on viestintää.</p>

2.1.4 Vieras kieli, 3 osp

YTO-opinnon nimi on

Viestintä- ja vuorovaikutustaidot vieraalla kielellä.

Usein vieras kieli on englanti.

A) Käytät vierasta kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa

- Selviydyt keskusteluista vieraalla kielellä.
- Kirjoitat tekstejä, joita tarvitset vuorovaikutuksessa.
- Puhut työtehtävistäsi vieraalla kielellä.
- Kirjoitat tekstejä, jotka liittyvät sinun omaan alaasi.
- Ymmärrät tekstejä, jotka liittyvät sinun omaan alaasi.
- Arvioit ja kehität omaa kielitaitoasi.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

vieras kieli	Suomessa muu kieli kuin suomi, ruotsi tai saame.
viestintä	Ihmiset viestivät tietoja, ajatuksia, tunteita ja niin edelleen. Se on viestintää.
vuorovaikutus	Vuorovaikutus tarkoittaa usein keskustelua. Siinä on sanoja ja esimerkiksi ilmeitä. Vuorovaikutuksessa kaksi tai useampi ihminen viestii toisilleen ja vaikuttavat toisiinsa. Ihmiset ilmaisevat toisilleen tietoja, ajatuksia, tunteita, mielipiteitä ja niin edelleen. He myös vastaavat puheeseen

	<p>ja muihin viesteihin.</p> <p>Vuorovaikutuksessa ihmiset esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • puhuvat toisilleen • keskustelevat • käyttävät eleitä ja ilmeitä • kuuntelevat • käyttävät kuvia • lähettävät tekstejä ja vastaavat niihin.
oma ala	<p>Opiskelet nyt jotain alaa, esimerkiksi ravintola-alaa, rakennusalaan tai sosiaali- ja terveystieteiden alaa.</p> <p>Se on oma alasi.</p> <p>Saat ammatin eli osaat työn alalta, jota opiskelet ja josta valmistut.</p>
arvioida	<p>Usein opettaja arvioi, mitä sinä osaat ja kuinka hyvin sinä osaat. Sinä arvioit myös itseäsi. Mietit, mitä sinä jo osaat ja kuinka hyvin sinä osaat.</p>
kehittää	<p>parantaa, vahvistaa, kasvattaa, lisätä</p>

B) Etsit tietoa erilaisista vieraskielisistä lähteistä

- Etsit vieraalla kielellä tietoa, jota tarvitset työssäsi.
- Arvioit ja valitset tietoa sen mukaan,

kuinka sopivaa, luotettavaa ja ajantasaista se on.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,

kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

luotettava	Voit luottaa tähän tietoon. Tieto on oikein. Myös ihminen voi olla luotettava. Hän pitää lupauksensa.
ajantasainen	Tieto on ajan tasalla. Se on tuoretta ja viimeisintä. Tieto ei ole vanhaa.

**C) Toimit ympäristössä,
jossa on monta kieltä ja kulttuuria**

- Ymmärrät, miten kieli ja kulttuuri vaikuttavat viestintätilanteisiin.
- Viestit monikielisessä ja monikulttuurisessa ympäristössä.
- Kohtaat ihmiset tasavertaisesti ja kunnioittaen.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,

kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

viestiä viestintä viestintätilanne	Ihmiset viestivät tietoja, ajatuksia, tunteita ja niin edelleen. Se on viestintää. Viestintätilanne on se hetki, kun sinä viestit.
monikielinen	On monta kieltä.
monikulttuurinen	On monta kulttuuria.
tasavertainen	tasa-arvoinen

tasavertaisesti	Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia, ja sinä kohtelet heitä samalla tavalla.
kunnioittaa kunnioittaen	Sinä arvostat toista ihmistä. Kuuntelet häntä, otat hänen mielipiteensä huomioon ja käytäydyt kohteliaasti.

2.1.5 Tietotekniikan taidot, 2 osp

YTO-opinnon nimi on

Toiminta digitaalisessa ympäristössä.

A) Tieto- ja viestintäteknisten laitteiden käyttö

- Osaat valita laitteet ja sovellukset, jotka sopivat tilanteeseen.
- Käytät digitaalisia laitteita tarpeen mukaan.

B) Digitaalisten palveluiden ja sovellusten käyttö

- Etsit, käsittelet ja jaat tietoa.
- Arvioit, kuinka luotettavaa digitaalinen sisältö on.
- Käytät tavallisia sovelluksia, esimerkiksi tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta- ja esitysgrafiikkasovelluksia.
- Käytät sopivia digitaalisia palveluita ja sovelluksia työssäsi tarpeen mukaan.

C) Vastuullinen ja turvallinen toiminta

- Noudatat tietosuoja- ja tietoturvaohjeita.
- Suojaat omia tietojasi ja yksityisyyttäsi.
- Tiedät tavallisia kyber- ja tietoturvauhkia.
- Olet vastuullinen, kun käytät viestipalveluita ja sosiaalisen median palveluita.

- Noudatat tekijänoikeuksia, kun käytät ja jaat digitaalista sisältöä.
- Tiedät, miten digitaaliset laitteet ja sovellusten käyttö vaikuttavat terveyteen ja hyvinvointiin.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

tieto- ja viestintätekninen laite	Laite, jolla voit hakea tietoa tai viestiä muiden kanssa. Esimerkiksi tietokone, kännykkä ja tabletti.
sovellus	Ohjelma tai apuohjelma, jota voit käyttää tietokoneella, puhelimella tai tabletilla. Esimerkiksi peli, viestintäohjelma ja karttasovellus netissä.
digitaalinen laite	Esimerkiksi tietokoneet, älypuhelimet, tabletit ja älykellot.
digitaalinen palvelu	Palvelu, jota käytetään tietokoneella, puhelimella tai muulla laitteella netissä. Esimerkiksi verkkopankki, verkkokauppa ja sähköposti netissä.
digitaalinen sisältö	Tieto, joka on tietokoneella, puhelimella tai muulla laitteella. Esimerkiksi kuva, teksti, video, peli tai musiikki netissä.
tekstinkäsittely tekstinkäsittelysovellus	Ohjelma, jolla voit kirjoittaa ja muokata tekstiä tietokoneella, puhelimella tai tabletilla. Esimerkiksi Microsoft Word ja Google Docs.

taulukkolaskenta taulukkolaskentasovellus	Ohjelma, jolla voit tehdä taulukoita ja laskea numeroita. Esimerkiksi Microsoft Excel ja Google Sheets.
esitysgrafiikka esitysgrafiikkasovellus	Ohjelma, jolla voit tehdä diaesityksiä. Esimerkiksi Microsoft PowerPoint ja Google Slides.
tietosuoja	Suojataan ihmisten henkilökohtaiset tiedot, kuten nimet ja osoitteet, jotta niitä ei käytetä väärin.
tietoturva	Suojataan tietokone ja sen sisältämät tiedot esimerkiksi hakkereilta.
kyberuhka tietoturvauhka	Kyberuhka voivat olla esimerkiksi virus, joka yritetään laittaa tietokoneeseen, tai hakkeri, joka yrittää varastaa tietoja. Tietoturvauhka tarkoittaa kaikkea, mikä voi vahingoittaa tietokonetta tai sen sisältämiä tietoja.
tekijänoikeus	Suojaa luovan työn tekijöitä, esimerkiksi kirjailijoita, taiteilijoita ja muusikoita. Tekijänoikeus tarkoittaa, että kukaan ei saa käyttää tai kopioida heidän teoksiaan (töitään) ilman lupaa.

2.1.6. Luovat taidot, 1 osp

YTO-opinnon nimi on

Taide ja luova ilmaisu.

A) Tunnistat kulttuurien ja taiteen merkityksen hyvinvoinnille

- Käytät työssä kulttuurien ja taiteen erilaisia muotoja.
- Tunnistat esimerkkejä paikallisesta ja Suomen kulttuurista ja taiteesta.
- Ymmärrät, miten taide ja kulttuuri vaikuttavat hyvinvointiin.

B) Ilmaiset itseäsi taiteen ja luovan ilmaisun keinoin

- Kehität omaa luovaa ilmaisuasi.
- Ilmaiset itseäsi taiteen ja luovan ilmaisun keinoin yksin tai yhdessä muiden kanssa.

C) Ilmaiset itseäsi niin, että kirjoitat luovasti

- Kokeilet erilaisia tapoja kirjoittaa luovasti.
- Kirjoitat omia luovia tekstejä ja käytät silloin apuna kaunokirjallisuuden tekstejä, esimerkiksi kertomuksia, satuja, runoja, laulun sanoja, äänikirjoja sekä elokuvia.
- Käytät kaunokirjallisuutta työsi tukena.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

taide	Näet, kuulet ja koet hienoja asioita, joita taiteilija on tehnyt.
--------------	---

	<p>taitelija on käyttänyt mielikuvitusta ja on keksinyt asiat itse, eli hän on käyttänyt luovuutta.</p> <p>Hän on tehnyt taideteoksen, esimerkiksi taulun, laulun, tanssin tai kertomuksen.</p>
<p>luova ilmaisu</p> <p>luovuus</p>	<p>Luova ilmaisu on taiteen tekemistä itse.</p> <p>Esimerkiksi piirrä, maalaat, laulat, soitat, tanssit, kirjoitat omia kertomuksia ja teet videoita ja näytelmiä.</p>
<p>taidemuodot</p> <p>taidelajit</p> <p>taiteen lajit</p>	<p>On paljon erilaista taidetta.</p> <p>Ne ovat taiteen lajeja, esimerkiksi kuvataide, musiikki, tanssi, kaunokirjallisuus ja elokuva.</p>
<p>kaunokirjallisuus</p>	<p>Kaunokirjallisuutta on tekstit, jotka kirjoittaja on keksinyt itse.</p> <p>Kirjailija on käyttänyt mielikuvitusta.</p> <p>Kaunokirjallisuuden lajit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • romaanit (pitkät kertomukset), • novellit (lyhyet kertomukset) • runot • näytelmät ja käsikirjoitukset (esimerkiksi elokuvan ja videon suunnitelma).
<p>luova kirjoittaminen</p>	<p>Käytät luovuutta eli keksit itse, kun kirjoitat esimerkiksi kertomuksia, satuja, runoja ja näytelmiä.</p>

2.2 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen

2.2.1 Matematiikka, 4 osp

YTO-opinnon nimi on

Matematiikka ja matematiikan soveltaminen.

A) Käytät perusmatematiikkaa työssä ja arkielämässä

- Lasket peruslaskuja kokonais-, desimaali- ja murtoluvuilla.
- Lasket prosenttilaskuja.
- Osaat tehdä talouslaskelmia, kuten tulot, menot, korot, lainat ja verot.
- Osaat muuntaa mittayksiköitä.
- Ratkaisiet yksinkertaisia yhtälöitä.
- Lasket pinta-aloja ja tilavuuksia.
- Teet laskelmia, jotka liittyvät mittakaavaan.
- Käytät suorakulmaisen kolmion ominaisuuksia, kun ratkaisiet ongelmaa.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,

kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

kokonaisluku	Kokonainen luku, eli esimerkiksi -3, -2, -1, 0, 1, 2, 3 ja niin edelleen.
desimaaliluku	Esimerkiksi 1,5 tai 3,14
murtoluku	Esimerkiksi $\frac{1}{2}$ tai $\frac{2}{3}$
talouslaskelma	Lasket rahaa tai taloudellisia asioita. Voit tarkastella esimerkiksi tuloja, menoja, säästöjä ja lainoja.
tulot	Raha, joka tulee ihmisen

	tai perheen pankkitilille, esimerkiksi palkka, eläke, sosiaalietuus
menot	Raha, joka menee eri asioihin, esimerkiksi laskut, kuten vuokra, sähkölasku tai ruoka
korko	Raha, jonka maksat, kun lainaat rahaa. Myös raha, jonka saat, kun säästät rahaa. Esimerkiksi: Lainaat 100 euroa ja korko on 5 %. Vuoden kuluttua sinun täytyy maksaa takaisin 100 euroa ja lisäksi 5 euroa korkoa.
mittayksikkö	Tapa, jolla mitaat asioita, kuten pituutta, painoa tai tilavuutta. Mittayksiköitä ovat esimerkiksi senttimetri, kilogramma ja litra.
muuntaa mittayksikkö	Osaat muuttaa esimerkiksi kilometrin metreiksi, grammoja kilogrammoiksi tai litran millilitroiksi.
yhtälö	Matematiikan lauseke, jossa sanotaan, että kaksi asiaa ovat yhtä suuria, esimerkiksi $2+3 = 5$.
pinta-ala	Kertoo, kuinka suuri esimerkiksi huone tai maa-alue on. Pinta-alan yksikkö on neliömetri (m ²). Esimerkiksi:

	pinta-ala on 12 neliometriä ($4\text{ m} \times 3\text{ m}$), kun huoneen pituus on 4 metriä ja leveys 3 metriä.
tilavuus	Kertoo, kuinka paljon esimerkiksi huoneessa tai astiassa on tilaa. Kertoo, kuinka paljon esimerkiksi kuppiin mahtuu vettä. Tilavuudenyksiköitä ovat litra (l) ja kuutiometri (m^3).
mittakaava	Kertoo kartoista ja piirustuksista, kuinka paljon pienempi esine tai alue on, kun vertaat sitä todelliseen kokoon. Esimerkiksi: Kartassa on mittakaava 1:100 000. Se tarkoittaa, että 1 senttimetri kartalla on todellisuudessa 100 000 senttimetriä eli 1 kilometri.
suorakulmainen kolmio	Kolmio, jossa yksi kulma on suora, eli 90 astetta.

**B) Päättelet loogisesti
sekä käytät matemaattisia menetelmiä ja apuvälineitä**

- Ratkaiset yksinkertaisia ongelmia
ensimmäisen ja toisen asteen yhtälöiden avulla
ja tulkitset tuloksia.
- Käytät laskinta, taulukkolaskentaohjelmaa ja muita apuvälineitä,
kun ratkaiset ongelmia.
- Etsit tietoa taulukoista ja kuvaajista.
- Käsittelet ja esität tilastotietoja.
- Lasket ja tulkitset keskiarvoa, moodia ja mediaania.
- Havaitset suureiden välisiä riippuvuuksia ja verrannollisuuksia

eli näet, miten eri asiat liittyvät toisiinsa.

looginen loogisesti	= järkevä, johdonmukainen Asiat ovat keskenään yhteydessä ja etenevät järkevästi.
ensimmäisen asteen yhtälö	Esimerkiksi $3x + 50 = 100 + x$
toisen asteen yhtälö	Esimerkiksi $x^2 - 4 = 0$
taulukkolaskentaohjelma	Ohjelma, jolla voit tehdä taulukoita ja laskea numeroita. Esimerkiksi Microsoft Excel ja Google Sheets.
kuvaaja	= diagrammi, kaavio, graafi, graafinen esitys Kuva tai piirros näyttää, miten yksi asia (muuttuja) muuttuu toisen asian mukaan. Kuvaaja voi olla viivapiirros, jossa vaakasuoralla akselilla (x-akselilla) on yksi muuttuja ja pystysuoralla akselilla (y-akselilla) on toinen muuttuja. Se kuvaa, miten näiden kahden muuttujan arvot liittyvät toisiinsa.
keskiarvo	Keskiarvo on luku, joka kuvaa joukon arvojen keskitasoa. Lasket kaikki joukon luvut yhteen ja jaat sitten summan lukujen määrällä. Esimerkiksi, kun sinulla on luvut 4, 6 ja 8, lasket keskiarvon:

	$4 + 6 + 8 : 3 = 6.$
moodi	<p>Se on luku, jota on eniten.</p> <p>Esimerkiksi, jos sinulla on lukuina 2, 3, 4, 3 ja 5, moodi on 3, koska se esiintyy useammin kuin muut luvut.</p>
mediaani	<p>Keskimmäinen luku, kun luvut ovat suuruusjärjestyksessä, pienimmästä suurimpaan.</p> <p>Esimerkiksi {2, 2, 3, 8, 14} mediaani on 3. Kun lukuja on parillinen määrä, mediaani on kahden keskimmäisen luvun keskiarvo.</p> <p>Esimerkiksi {1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9} mediaani on 4,5.</p>
suure	<p>Jotain, mitä voit mitata tai laskea.</p> <p>Esimerkiksi pituus, aika, lämpötila tai massa.</p>
suureiden välinen riippuvuus ja verrannollisuus	<p>Kaksi asiaa liittyy toisiinsa ja yhden arvon muutos vaikuttaa toiseen.</p> <p>Verrannollisuus tarkoittaa, että kun yksi suure kasvaa tai pienenee, toinen muuttuu samassa suhteessa.</p> <p>Esimerkiksi nopeus vaikuttaa aikaan. Aikaa kuluu vähemmän, kun nopeus kasvaa.</p>

C) Arvioit tuloksen oikeellisuutta

- Varmistat, että laskelmat ovat oikeita.
- Tarkistat, että käytät tuloksessa järkevää yksikköä ja että tuloksen tarkkuus on järkevä.
- Arvioit, onko käyttämäsi laskutapa hyvä.

D) Arvioit matemaattista osaamistasi ja ymmärrät matematiikan merkityksen

- Huomaat, mitkä asiat osaat hyvin ja missä voit vielä kehittyä.
- Ymmärrät, miksi matematiikka on tärkeää työssä ja arkielämässä.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

oikeellisuus	Onko jokin oikein. Onko jokin totta.
yksikkö mittayksikkö	Suureella on aina mittayksikkö. Standardoitu mitta on esimerkiksi metri, kilogramma, sekunti tai celsius.
tarkkuus	Esimerkiksi laskin antaa tuloksen 7,4980 ja sinä pyöristät tuloksen 7,5. Tarkka luku on luku, joka on pyöristetty: 7,5.

Matematiikan sanastoja

Matematiikan sanasto suomi – albania – suomi. Opetushallitus.

Matematiikan sanasto suomi – arabia – suomi. Opetushallitus.

Matematiikan sanasto suomi – kurdi. Opetushallitus.

Matematiikan sanasto suomi – somali – suomi. Opetushallitus.

Matematiikan sanasto suomi – persia – suomi. Opetushallitus.

Matematiikan sanasto suomi - venäjä. Opetushallitus.

Matikka-kertausmateriaalin sanasto. Polkuja-hanke. aoe.fi.

2.2.2 Fysiikka ja kemia, 2 osp

YTO-opinnon nimi on

Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen.

A) Fysiikan käsitteet ja laskut

- Kuvaat ja selität tavallisia fysiikan ilmiöitä, kuten liikettä, voimaa, energiaa, lämpöä ja sähköä.
- Käytät fysiikan tärkeimpiä käsitteitä.
- Yhdistät fysiikan ilmiön ja suureen.
- Lasket helppoja laskuja, jotka liittyvät tasaiseen liikkeeseen ja energiaan.

kuvata	Kerrot, millainen jokin asia on tai miten se toimii.
selittää	Kerrot asian niin, että toinen henkilö ymmärtää sen.
ilmiö	Asia, tapahtuma tai muutos, jonka voi havaita. Ilmiöitä ovat esimerkiksi sateenkaari taivaalla, veden muuttuminen jääksi tai tuuli.
käsite	Ajatus tai idea, joka kuvaa jotain asiaa.

suure	Jotain, mitä voit mitata tai laskea. Esimerkiksi pituus, aika, lämpötila tai massa.
tasainen liike	Jokin asia (esimerkiksi auto) liikkuu koko ajan samalla nopeudella ja samaan suuntaan.

B) Kemian käsitteet ja laskut

- Kuvaat ja selität kemian ilmiöitä, kuten alkuaineet, yhdisteet, seokset, kemialliset reaktiot, hapot ja emäkset.
- Yhdistät kemian ilmiön ja suureen.
- Lasket yksinkertaisia laskuja, jotka liittyvät ainemäärään ja pitoisuuksiin.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

alkuaine	Aine, joka koostuu vain yhdenlaisista atomeista. Alkuaineita ovat esimerkiksi kulta, happi ja rauta.
atomi	Alkuaine muodostuu atomeista.
yhdiste	Kaksi tai useampi kemiallinen alkuaine on yhdistynyt. Esimerkiksi vesi (H ₂ O) on kemiallinen yhdiste.
seos	Aineet on sekoitettu yhteen, mutta ne eivät reagoi kemiallisesti.
happo hapan	pH 0–6 Esimerkiksi sitruunahappo, jota on sitruunassa.
emäs emäksinen	pH 8–14 Esimerkiksi ruokasooda,

	jota käytetään leivonnassa.
ainemäärä	Atomien tai molekyylien kappalemäärä. Molekyyli on yhdiste.
pitoisuus	Aineen osuus seoksessa. Se ilmoitetaan usein prosentteina (%).

C) Fysiikan ja kemian käyttö arjessa ja työssä

- Tiedät, miten fysiikkaa ja kemiaa käytetään työssä ja arjessa.
- Ymmärrät, mitä fysiikan sääntöjä ja turvallisuusasioita täytyy huomioida työssä.
- Otat huomioon sekä työssä että arjessa kemiallisten aineiden ominaisuudet ja mahdolliset ympäristöriskit.
- Tiedät, miten aineet vaikuttavat ympäristöön.
- Luet kemikaalien käyttöohjeita (käyttöturvallisuustiedotteita).
- Käytät kemikaaleja turvallisesti niin, että et vahingoita itseäsi, muita tai ympäristöä.
- Ymmärrät, mitä osaat fysiikassa ja kemiassa ja tiedät, missä asioissa voisit vielä kehittyä.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

ominaisuus	Ominaisuus tarkoittaa, millainen aine on. Esimerkiksi aineen haju, väri tai happamuus.
ympäristöriski	Ympäristöriski tarkoittaa, että ympäristö voi vahingoittua.
vahingoittaa	Aiheuttaa haittaa tai tekee jotain pahaa toiselle asialle, ihmiselle tai ympäristölle.

käyttöohje	Ohje kertoo, miten jotakin tuotetta tai laitetta käytetään oikein ja turvallisesti.
-------------------	---

2.3 Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen

2.3.1 Yhteiskuntatieto, 2 osp

YTO-opinnon nimi on

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen.

A) Toimit suomalaisessa yhteiskunnassa

- Kohtelet kaikkia tasa-arvoisesti ja reilusti.
- Tunnet erilaisia tapoja vaikuttaa yhteiskunnassa.
- Tunnet kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet.
- Ymmärrät, miten voit vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin.
- Ymmärrät, miten kunnassa ja valtiossa päätetään asioista.
- Ymmärrät, mitkä ovat vaalit.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,

kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

yhteiskunta	Tietty alue ja sen ihmiset. Myös erilaiset instituutiot, poliittiset käytännöt, infrastrukturi (tiet, satamat, rakennukset, netin palvelut ja ohjelmat) ja kulttuuri (taide, kieli, tavat ja niin edelleen). ovat osa yhteiskuntaa.
tasa-arvoinen tasa-arvoisesti	Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia, ja sinä kohtelet heitä samalla tavalla.
reilu reilusti	Toimit oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti.

	<p>Kohtelet muita hyvin ja pidät lupauksesi.</p> <p>Teet päätökset niin, että kaikilla on samat mahdollisuudet.</p>
kansalainen	<p>Henkilö, joka kuuluu johonkin valtioon.</p> <p>Kansalainen on sen maan asukas, jolla on oikeuksia ja velvollisuuksia tässä maassa.</p> <p>Esimerkiksi Suomen kansalaisella on oikeus äänestää vaaleissa ja velvollisuus noudattaa maan lakeja.</p>
oikeus	<p>Saat tehdä eli sinulla on lupa tehdä.</p> <p>Kaikilla on oikeus turvallisuuteen, koulutukseen ja terveydenhoitoon.</p>
velvollisuus	<p>Sinun täytyy tehdä.</p> <p>Se on tehtävä tai vastuu, jota ei voi jättää tekemättä.</p> <p>Esimerkiksi lapsilla on velvollisuus käydä koulua, ja aikuisilla on velvollisuus noudattaa lakeja ja maksaa veroja.</p>
kunta	<p>Alue, jossa ihmiset asuvat.</p> <p>Kunta hoitaa monia tärkeitä asioita, kuten kouluja, terveydenhuoltoa ja teitä.</p> <p>Esimerkiksi Helsinki ja Tampere ovat kuntia.</p>
valtio	<p>Maa, jolla on omat rajat,</p>

	lait ja hallinto. Suomessa valtiota johtavat presidentti, hallitus ja eduskunta.
vaalit	Ihmiset äänestävät ja valitsevat, ketkä päättävät yhteisistä asioista.

B) Käytät yhteiskunnan palveluja ja olet kuluttaja

- Toimit aktiivisena kansalaisena.
- Osallistut esimerkiksi yhdistystoimintaan ja vapaaehtoistyöhön.
- Käytät yhteiskunnan palveluja, esimerkiksi kirjastoja ja julkista liikennettä.
- Olet vastuullinen kuluttaja.
- Tiedät kuluttajan oikeudet ja velvollisuudet.
- Tiedät esimerkiksi, miten ja milloin voit palauttaa tuotteen ja miten voit valittaa viranomaisten päätöksistä.
- Osaat hankkia tietoa kuluttaja-asioista.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

yhdistys yhdistystoiminta	Ryhmä ihmisiä perustaa yhdistyksen , jossa tekevät asioita yhdessä. Yhdistys tekee asioita, jotka kiinnostavat ja yhdistävät yhdistyksen ihmisiä eli jäseniä, esimerkiksi urheiluseura tai kulttuuriyhdistys. Se on yhdistystoimintaa: yhdistyksen jäsenet toimivat yhdessä. Yhdistys toimii vapaaehtoisesti, ja sen jäsenet tekevät
--	--

	päätöksiä yhdessä.
vapaaehtoistyö	<p>Työ, jota tehdään ilman palkkaa ja vapaaehtoisesti.</p> <p>Vapaaehtoistyössä voit auttaa esimerkiksi vanhuksia, lapsia tai eläimiä.</p>
julkinen liikenne	<p>Kulkuneuvot (esimerkiksi bussit, junat, raitiovaunut ja metro), joita kaikki voivat käyttää.</p>
vastuullinen kuluttaja	<p>Mietit tarkkaan, mitä ostat ja käytät.</p> <p>Valitset tuotteita, jotka ovat hyviä ympäristölle, eettisiä ja kestäviä.</p> <p>Mietit, tarvitsetko jotain oikeasti, ennen kuin ostat sen.</p>
valittaa päätöksestä	<p>Voit valittaa päätöksestä, kun et ole tyytyväinen päätökseen.</p> <p>Saat päätöksessä ohjeet, miten voit valittaa.</p> <p>Valitus voi olla esimerkiksi kirje tai lomake.</p> <p>Kirjoitat siinä, miksi päätös oli huono.</p>
viranomainen	<p>Henkilö tai organisaatio, joka hoitaa tärkeitä asioita ja tehtäviä yhteiskunnassa.</p> <p>Esimerkiksi poliisi, terveydenhuolto ja kunnan virastot ovat viranomaisia.</p>

C) Suunnittelet omaan talouttasi ja arvioit talouteen liittyviä riskejä

- Tiedät, mikä voi vaikuttaa yhteiskuntaan ja sinun omaan talouteesi.
Tällaisia asioita ovat esimerkiksi työttömyys ja taloudellinen lama.
- Seuraat tulojasi ja menoja.
Esimerkiksi seuraat ja kirjoitat ylös joka kuukausi, mitä ostat ja mitä laskuja maksat.
- Suunnittelet, mitä aiot ostaa.
- Vertailet rahoitusvaihtoehtoja
(esimerkiksi millaista lainaa voit saada pankista tai kuinka paljon pikavippi maksaa sinulle).
- Osaat asettaa itsellesi taloudellisia tavoitteita.
- Osaat ennakoida talouttasi eli rahatilannettasi erilaisissa elämäntilanteissa.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

oma talous	Hoidat omat raha-asiat, esimerkiksi tulot, menot, säästöt ja velat. Hyvä oma talous tarkoittaa, että hallitset raha-asioitasi, elät omien tulojen mukaan ja säästät tulevaisuutta varten.
työttömyys	Ihmisellä ei ole työtä.
taloudellinen lama	Maan talous on huonossa kunnossa.

tulot	Raha, joka tulee ihmisen tai perheen pankkitilille, esimerkiksi palkka, eläke, sosiaalietuus
menot	Raha, joka menee eri asioihin. Esimerkiksi laskut, kuten vuokra, sähkölasku tai ruoka
vertailla	Katsot kahta tai useampaa asiaa ja mietit, miten ne ovat samanlaisia tai erilaisia. Voit katsoa esimerkiksi hintoja, ominaisuuksia tai etuja.
rahoitus rahoitusvaihtoehto	Mistä voit saada rahaa, kun haluat ostaa jotain? Esimerkiksi lainaat rahaa pankista eli otat pankkilainan.
pikavippi	Lyhytaikainen laina, jonka voit saada nopeasti ja helposti. Pikavipin saat yleensä netistä. Voit saada rahat tilille hyvin nopeasti, usein jopa samana päivänä. Pikavipillä on yleensä korkea korko.
ennakoida	Mietit etukäteen, mitä voi tapahtua tulevaisuudessa. Esimerkiksi ennakoit, että et voi ostaa uutta vaatetta. Kuukauden lopussa rahasi ei riitä ruokaan, jos ostaisit uuden vaatteen.

2.3.2 Työelämä-tieto, 2 osp

YTO-opinnon nimi on

Työelämässä toimiminen.

A) Tutustut työmarkkinoihin ja työsopimuksen tekemiseen.

- Selvität oman alasi työmarkkinoita ja millaista osaamista tarvitset.
- Selvität, millainen on sinun oman alasi työmarkkinatilanne.
- Tunnet työmarkkinajärjestelmän periaatteet.
- Tiedät esimerkkejä sinun oman alasi ammatillisista verkostoista.
- Tiedät, millaista osaamista tarvitset sinun omalla alallasi.

B) Selvität, miten työsopimus tehdään

- Perehdyt sinun oman alasi työehtoihin ja työlakeihin.
- Tutustut työsopimukseen ja osaat tarkistaa työsopimuksen sisällön.

C) Toimit työyhteisössä

- Noudatat työaikoja ja sovittuja toimintatapoja.
- Noudatat työssäsi pukeutumisohteja.
- Käytät sopivaa suojavaatetusta ja noudatat työturvallisuusohjeita.
- Työskentelet monimuotoisessa ja monikulttuurisessa työyhteisössä.
- Edistät työyhteisön hyvinvointia.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

työmarkkinat	Mitä työtä on tarjolla, millaisia työntekijöitä on tarjolla. Paikka, jossa työntekijät ja työnantajat kohtaavat: työt ja työntekijät kohtaavat.
työsopimus	Sopimus, jonka työntekijä ja työnantaja allekirjoittavat, kun työ alkaa. Sopimuksessa työntekijä ja työnantaja sopivat työstä, sen ehdoista ja velvollisuuksista. Siinä kerrotaan, mitä työtä työntekijä tekee, milloin työtä tehdään ja mitä palkkaa maksetaan.
työmarkkinatilanne	Kertoo, mitä työpaikkoja tarjolla, kuinka paljon työpaikkoja on tarjolla, onko työttömyyttä ja miten palkat ja työehdot kehittyvät.
työmarkkinajärjestelmä	Kertoo, miten työntekijät, työnantajat ja valtio toimivat yhdessä työmarkkinoilla. Se sisältää säännöt, sopimukset ja käytännöt, jotka vaikuttavat työhön ja työntekijän oikeuksiin ja työnantajan velvollisuuksiin.
ammattillinen verkosto	Ihmiset, joiden kanssa olet yhteydessä työssäsi. Esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none">• työkaverit• yhteistyökumppanit• esihenkilöt• muut oman alasi ammattilaiset.

	Verkosto jakaa tietoa, tarjoaa mahdollisuuksia työssä ja oppia uutta.
perehtyä	Opit ja tutustut johonkin asiaan tarkemmin ja syvemmin.
työehdot	Kaikki säännöt ja vaatimukset, jotka liittyvät työhön.
pukeutumisohteet	Miten pukeudut työssä. Millaisia vaatteita sinun täytyy käyttää.
suojaus	Vaatteet, jotka suojaavat sinua työssä. Käytät suojavaatteita, jotta voit tehdä työtä turvallisesti.
työturvallisuusohjeet	Auttavat työntekijöitä toimimaan turvallisesti ja ehkäisemään onnettomuuksia työpaikalla.
monimuotoinen työyhteisö	Työntekijät ovat erilaisia. Esimerkiksi erilaisia voivat olla ikä, sukupuoli, etninen tausta, seksuaalinen suuntautuminen, perhetilanne, terveys, vammaisuus, kieli, uskonto, vakaumus ja koulutustausta.
monikulttuurinen	On monta erilaista kulttuuria.
työyhteisö	Ihmiset, jotka työskentelevät yhdessä samassa työpaikassa.

2.3.3 Opiskelun ja uran suunnittelu, 1 osp

YTO-opinnon nimi on

Opiskelu- ja urasuunnittelun valmiudet.

A) Tunnistat omia mahdollisuuksiasi ja tuen tarpeitasi

- Seuraat, miten oppimisesi edistyy
ja *hankit osaamista* eli opiskelet.

- Tiedät, jos tarvitset tukea.
- Tiedät, mistä asioista olet kiinnostunut ja mitä mahdollisuuksia sinulla on edetä ammatissa.
- Selvität:
 - omat vahvuudet
eli missä asioissa olet hyvä
 - osaaminen
 - kehittämisen kohteet
eli mitä asioita voit parantaa.
- Arvioit säännöllisesti omaa oppimistasi ja osaamistasi.

B) Teet valintoja tutkinnossa ja uran suunnittelussa

- Selvität vaihtoehtoja, jotka sopivat urasi suunnitelmaan.
- Käytät erilaisia tietolähteitä ja sähköisiä palveluja.
- Tiedät, mitä osia on sinun tutkinnossani ja mitä opintoja sinun täytyy tehdä.
- Tiedät, mitkä valinnat lisäävät sitä, että saat työn ja suunnittelet uraasi.
- Seuraat, miten edistyt opiskelussa ja tutkinnossa.
- Käytät opiskelussa erilaisia ympäristöjä (työ, netti, lähiopetus ja niin edelleen), jotka sopivat opiskeluun.

C) Hankit tietoa jatkokoulutuksesta ja koulutustarjonnasta

- Käytät tietolähteitä, ohjauspalveluita ja netin hakujärjestelmiä, kun suunnittelet tulevaisuutta ja jatkokoulutusta.
- Hankit tietoa jatkokoulutuksen vaihtoehtoista, jotka sopivat sinulle.
- Suunnittelet uraasi eli teet urasuunnitelman.
- Selvität:

- Mitkä ovat jatkokoulutuksen pääsyvaatimukset?
- Miten jatkokoulutukseen haetaan?
- Mitkä ovat jatkokoulutuksen valintakriteerit?

D) Valmistaudut työllistymiseen ja oman osaamisen esittelyyn

- Etsit tietoa työelämän mahdollisuuksista ja työn ympäristöistä.
- Selvität uran vaihtoehtoja, jotka sopivat sinulle.
- Näytät osaamista ja vahvuuksia, jotka sopivat työn hakemiseen.
- Esittelet osaamisesi, esimerkiksi teet CV:n.
- Haet työpaikkoja ja käytät netin hakupalveluita.
- Päivität eli muutat tilanteen mukaan urasuunnitelmaasi työnhakua varten.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

osaamispiste osp	Osaamispiste kertoo, kuinka suuri opinto on. Koko perustutkinto on 180 osp, ja sen tutkinnon osat ovat eri pituisia. Esimerkiksi opiskelet noin 60 osp yhden vuoden aikana, jos opintosi kestävät kolme vuotta.
vahvuudet	Vahvuus on paras puoli sinussa. Vahvuudet ovat asioita, joissa olet hyvä ja taitava.
taito	Saat taitoja,

taidot taitava	kun opiskelet, harjoittelet ja opit. Olet taitava, kun olet oppinut taitoja ja osaat ne.
valmius valmiudet	Valmiudet ovat taitoja, joita sinulla on.
tukitarpeet tuen tarpeet	Tukitarpeet ovat asioita, joissa tarvitset apua ja paljon harjoittelua.
osaamisen hankkiminen	Opiskelet, harjoittelet ja opit tietoja ja taitoja.
osaaminen	Osaat tiedot ja taidot.
osaamisen osoittaminen osaamisen näyttäminen	Osoitat osaamisen ja näytät tiedot ja taidot.
oman osaamisen esittely CV	Osaaminen on tietoja ja taitoja. Osaamisen esittelyssä kerrot ja näytät, mitkä ovat parhaat taitosi ja osaamisesi. CV on lyhyt esittely sinusta, ja kerrot siinä koulutuksesi, osaamisesi, työkokemuksen ja muut taitosi lyhyesti. Voit kirjoittaa CV:n tai tehdä videon. On myös muita tapoja koota ja näyttää osaaminen.
ala ammatti	Opiskelet nyt jotain alaa, esimerkiksi ravintola-alaa, rakennusalaa tai sosiaali- ja terveysalaa. Saat ammatin eli osaat työn alalta, jota opiskelet ja josta valmistut.
tutkinto tutkinnon osat	Opiskelet nyt alaa tiettyyn ammattiin eli opiskelet tutkintoa. Tutkinnossasi on erilaisia tutkinnon osia.

	Kun opiskelet ja suoritat kaikki tutkinnon osat, olet suorittanut ammatillinen perustutkinto.
työ työllistyminen	Opiskelet ammattia eli alasi työtä. Työllistyminen tarkoittaa sitä, että saat työpaikan, työn.
ura uran suunnittelu urasuunnitelma	Uraan kuuluvat taidot, joita olet saanut opiskelussa, työssä harrastuksissa ja elämässä. Uran suunnittelu eli urasuunnitelma: <ul style="list-style-type: none"> • Mitä taitoja sinulla jo on? • Mistä ja miten saat lisää taitoja? • Mitä haluat tehdä tulevaisuudessa?
jatkokoulutus jatko-opinnot	Ammatillisen perustutkinnon jälkeen voit hakea esimerkiksi ammattitutkintoihin, erikoisammattitutkintoihin, ammattikorkeakouluun tai yliopistoon.

2.3.4 Yrittäjäyys, 1 osp

YTO-opinnon nimi on

Yrittäjäyys ja yrittäjämäinen toiminta.

A) Toimit yrityksen tavoitteiden mukaan

- Ymmärrät, mikä merkitys yritysten toiminnalla on yhteiskunnassa.
- Toimit asiakaslähtöisesti ja taloudellisesti.
- Ymmärrät, mikä merkitys on sinun toiminnallasi työyhteisössä.

B) Arvioit liikeidean ja sen toteuttamisen mahdollisuuksia

- Teet liikeidean ja otat siinä huomioon asiakkaiden tarpeet.
- Löydät tärkeät palvelut ja tietolähteet,

jotka tukevat yrityksen perustamista.

- Selvität verkostot, joita tarvitset liikeidean toteuttamisessa.
- Arvioit, mitkä ovat taloudelliset edellytykset, että voit toteuttaa liikeidean.
- Arvoit, miten sinä sovit yrittäjäksi: selvität osaamisesi, joka sopii yrittäjän työhön.
- Selvität, mitkä ovat yrityksen toiminnan riskit ja mahdollisuudet.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,

kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

yrittää yrittäjyys yrittäjä yritys firma bisnes, englanniksi: <i>business</i>	<p>Tässä opinnossa <i>yrittää</i>-sana tarkoittaa sitä, että ihmisellä on <i>yritys eli firma</i>.</p> <p>Hän saa rahaa siitä, että hän myy tavaroita tai palveluita.</p> <p>Hän on yrittäjä: hänellä on yritys eli firma. <i>Firma</i> on puhekielen sana.</p> <p>Yrittäjyys on sitä, että yrittäjä tekee liiketoimintaa: hän myy ja asiakas ostaa.</p> <p>Puhekielessä sanotaan, että yrittäjä tekee bisnestä, eli yrittäjä saa rahaa siitä, mitä hän myy.</p>
yrittäjämäinen yrittäjämäisyys	<p>Yrittäjämäinen ihminen tietää, mitä hän tekee ja haluaa tehdä.</p> <p>Yrittäjämäisyys on asenne:</p>

	<p>ihmisellä on uusia ajatuksia eli ideoita ja hän on innostunut.</p> <p>Yrittäjämäinen ihminen tekee asioita itse ja hän haluaa tehdä asiat hyvin alusta loppuun. Hän on siis päättäväinen: hän tekee sen, mitä hän päättää tehdä.</p> <p>Yrittäjämäinen ihminen tekee jokaisessa työpaikassa työtä, niin kuin yritys olisi hänen omansa.</p>
<p>tavoitteet tavoitteellisuus</p>	<p>Yrittäjämäisellä ihmisellä on tavoitteita, eli hänen mielessään on päämäärä. Esimerkiksi hän haluaa tehdä jonkin asian tai saada jonkin asian. Hän on tavoitteellinen: hän tekee asioita siksi, että tavoite tulee todeksi.</p>
<p>yritys liikeyritys liike firma</p>	<p>Yrittäjällä on yritys, jossa hän tekee yritystoimintaa eli myy tuotetta asiakkaille.</p> <p>Nämä sanat tarkoittavat samaa asiaa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yritys • liikeyritys • liike • firma.
<p>tuote, tuotteet tavara, tavarat</p>	<p>Yritys myy asiakkaalle tuotteita eli tavaroita tai palveluita.</p>

<p>palvelu, palvelut</p>	<p>Tuotteita ovat esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> - koneet ja esineet - aineet (esimerkiksi shampoo) - ruokatavarat kaupassa. <p>Palvelut voivat olla esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leikkaat hiukset ja teet kampauksen. - Teet siivouksen. - Järjestät virkistävää toimintaa. - Otat valokuvia ja videoita tapahtumista ja juhlista. <p>Asiakas ostaa yrityksen tuotteita tai palveluita.</p> <p>Yrityksen eli liikeyrityksen tarkoitus on se, että yritys saa rahaa tuotteista tai palveluista.</p>
<p>liiketoiminta yritystoiminta yrityksen toiminta</p>	<p>Liiketoiminta eli yritystoiminta tarkoittaa sitä, että yritys myy tavaroita tai palveluita.</p> <p>Yritystoiminnan tarkoitus on myös se, että yritys tekee ja saa voittoa.</p> <p>Silloin yritys saa rahaa enemmän kuin se käyttää rahaa.</p> <p>Yritystoiminta on tärkeää yhteiskunnalle, sillä yrityksillä on työntekijöitä.</p> <p>Työntekijät saavat palkkaa ja maksavat veroja yhteiskunnalle.</p> <p>Myös yritykset maksavat veroja yhteiskunnalle.</p> <p>Verorahat ovat tärkeitä yhteiskunnalle.</p>
<p>yrittäjä</p>	<p>Yrittäjä on ihminen,</p>

	<p>jolla on yritys eli hän tekee yritystoimintaa. Hän myy asiakkaille tavaroita tai palveluita.</p>
asiakas, asiakkaat	<p>Asiakas ostaa yrityksen tavaroita tai tuotteista. Asiakas on ihminen tai toinen yritys eli firma.</p>
asiakaslähtöisyys	<p>Yrittäjä tekee asioita siksi, että asiakas haluaa ostaa tavaroita tai palveluita. Yrittäjä tietää silloin, mitä asiakas haluaa ja tarvitsee eli hän tuntee asiakkaan tarpeet.</p> <p>Yrittäjä on asiakaslähtöinen, kun liiketoiminta täyttää asiakkaan tarpeet.</p>
taloudellisuus taloudellinen resurssit	<p>Yrityksen täytyy saada rahaa niin, että yrityksessä kuluu vähän rahaa.</p> <p>Taloudellisuutta on se, että yritys säästää tehokkaasti resursseja eli rahaa, aikaa, energiaa, ihmisten työtä ja materiaaleja.</p>
työyhteisö	<p>Työyhteisö tarkoittaa ihmisiä, joiden kanssa teet työtä.</p>
liikeidea	<p>Liikeidea on suunnitelma ennen kuin ihminen perustaa yrityksen. Hän suunnittelee esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Mitä hän myy? ○ Kuka muu myy samaa? ○ Mitä asiakkaat tarvitsevat? ○ Keitä ovat asiakkaat?

tietolähteet	<p>Yrittäjä tarvitsee tietolähteitä, joista hän saa tietoja omaan liiketoimintaan.</p> <p>Tietolähteitä ovat esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ muut ihmiset ○ kirjat, lehdet, internet ja muu media
verkosto, verkostot	<p>Verkosto tarkoittaa kaikkia ihmisiä, jotka ovat sinulle tuttuja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ perhe ○ ystävät ○ kaverit opiskelussa ○ opettajat ○ työkaverit ○ saman alan ihmiset ○ muut yritykset ○ asiakkaat ○ jne. <p>Verkosto voi auttaa sinua, kun sinulla on yritys.</p> <p>Saat ideoita ja tukea verkostosta.</p> <p>Lisäksi verkosto auttaa siinä, että ihmiset saavat teitoa sinun yrityksestäsi.</p>
riski, riskit	<p>Yrittäjä selvittää yrityksen riskit eli asiat, jotka voivat mennä huonosti.</p>
mahdollisuus, mahdollisuudet	<p>Yrittäjä selvittää mahdollisuudet eli asiat, jotka voi tehdä ja onnistua.</p>

2.3.5 Liikunta ja terveystieto, 2 osp

YTO-opinnon nimi on

Työkyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen.

A) Edistät liikunnan avulla opiskelukykyäsi, työkykyäsi ja hyvinvointiasi

- Etsit tietoa terveydestäsi ja edistät omaa terveyttäsi.
- Teet suunnitelman, miten voit edistää omaa terveyttäsi ja hyvinvointiasi. Suunnitelma sisältää liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, tupakoimattomuuden, päihteettömyyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteet.
- Toimit suunnitelman mukaisesti ja arvioit, miten tavoitteet toteutuvat.
- Noudatat ohjeita, jotka edistävät turvallisuutta ja terveyttä yhteistyössä muiden kanssa.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

työkyky	<p>Kuinka hyvin sinä voit tehdä työtä ja suoriutua työtehtävistä.</p> <p>Fyysinen työkyky = Olet hyvässä kunnossa ja jaksat esimerkiksi nostaa painavia esineitä.</p> <p>Psyykinen työkyky = Keskityt ja ratkaiset ongelmia.</p> <p>Sosiaalinen työkyky</p>
----------------	--

	= Teet työtä tiimissä ja kommunikoit muiden kanssa.
hyvinvointi	Voit hyvin. Olet terve fyysisesti ja psyykkisesti. Sinulla on hyvät sosiaaliset suhteet.
edistää	Autat jotakin asiaa tai toimintaa kehittymään tai menemään eteenpäin.
liikunta	Kaikki toiminta, jossa keho liikkuu. Esimerkiksi urheilu, kävely ja uinti.
ravitsemus	Ruoka, jota syöt. Juomat, joita juot. Niiden vaikutus sinun terveyteesi.
palautuminen	Mieli ja keho saavat lepoa tauolla ja vapaa-ajalla. Saat energiaa, jotta jaksat opiskella ja työskennellä myös seuraavana päivänä.
tupakoimattomuus	Et tupakoi.
päihitteettömyys	Et käytä päihteitä. Päihteitä ovat alkoholi ja huumeet. Myös lääkkeet voivat olla päihteitä, jos käytät niitä väärin.
seksuaaliterveys	Voit hyvin seksuaalisesti niin, että kehosi, mielesi, tunteesi voivat hyvin ja voit hyvin yhteisössäsi (sosiaalisesti). Kunnioitat ja arvostat ihmisen seksuaalisuutta ja teet valintoja, jotka lisäävät hyvinvointia.
tavoite	Kun ihmisellä on tavoitteita, hänellä on päämäärä. Esimerkiksi hän haluaa tehdä jonkin asian tai saada jonkin asian.

toteutua	Idea, suunnitelma, tavoite tai toive käy toteen, tapahtuu tai onnistuu.
-----------------	--

B) Arvioit ympäristön ja toiminnan turvallisuutta ja terveyttä

- Otat työssäsi huomioon,
mitkä tekijät voivat kuormittaa ammatissasi
ja mikä on työkyvyn kehittämisen merkitys.
- Selvität, miten ergonomia vaikuttaa työkykyyn.
- Etsit tietoa liikunnan hyödyistä opiskelu- ja työkyvylläsi.
Otat hyödyt huomioon omassa suunnitelmassasi,
jonka teet opinnon osassa A.
- Käytät joitain fyysisiä ominaisuuksiasi
ja ergonomiataitojasi niin,
että pidät kunnossa opiskelu- ja työkykyäsi.
- Osaat liikkua liikuntatilanteissa
ja pidät kunnossa opiskelu- ja työkykyäsi.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

kuormittaa	Aiheuttaa stressiä, raskautta tai painetta. Kuormitus voi olla fyysistä (esimerkiksi raskas työ) tai psyykkistä (esimerkiksi vaikea tehtävä).
ergonomia	Tapa tehdä työskentelystä mukavampaa, helpompaa ja terveellisempää. Esimerkiksi oikeanlainen tuoli auttaa istumaan oikein ja ehkäisee selkäkipuja. Hyvät työasennot auttavat välttämään raskautta ja vammoja.
hyöty	hyvä tai hyödyllinen

	Esimerkiksi liikunnan hyöty on vahvempi keho ja hyvä kunto.
ylläpitäminen ylläpitää pitää yllä pitää kunnossa pysyä kunnossa	Teet tarvittavat asiat, jotta jokin asia pysyy hyvässä kunnossa. Esimerkiksi työkyvyn ylläpitäminen on sitä, että pidät huolta itsestäsi, jotta voit tehdä työtä hyvin ja pitkään.

C) Ehkäiset tapaturmia ja annat ensiapua

- Osaat ennakoida mahdolliset tapaturmariskit liikuntatilanteissa.
- Osaat antaa ensiapua tavallisimmissa tilanteissa.
- Tiedät, mitä osaat ja haet lisäapua nopeasti.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

ehkäistä	Estää jotain tapahtumasta tai estää ongelmia, jotka syntyvät tapahtumasta. Teet jotain, että jokin toinen asia ei tapahdu.
tapaturma	vahinko, onnettomuus
ensiapu	Apu, jota voit antaa heti, ennen kuin ambulanssi, hoitaja tai lääkäri tulee.
ennakoida	Mietit etukäteen, mitä voi tapahtua tulevaisuudessa. Esimerkiksi otat huomioon, että kukaan ei ole edessäsi,

	kun heität pallon. Silloin ennakoit , että pallo ei osu ihmiseen.
tapaturmariski	Todennäköisyys tai mahdollisuus, että tapaturma voi tapahtua.

2.3.6 Kestävä tulevaisuus, 1 osp

YTO-opinnon nimi on

Kestävän kehityksen edistäminen.

A) Tiedät kestävän kehityksen periaatteet

- Tunnet kestävän kehityksen tärkeimmät tavoitteet:
 - ekologinen
 - taloudellinen
 - sosiaalinen
 - kulttuurinen kestävyys.
- Ymmärrät, että luonnonvarat ovat rajalliset ja mitä luonnonvarojen kestävä käyttö merkitsee.
- Tunnet tärkeimmät toimintatavat, miten sinä edistät eli lisäät kestävästä kehitystä.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,

kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

kestävä kehitys	Kestävä kehitys tarkoittaa, että suojelemme luontoa ja pidämme huolta toisistamme nyt ja tulevaisuudessa.
ekologinen	Asiat, jotka liittyvät luontoon ja ympäristöön.
taloudellinen	Asiat, jotka liittyvät rahaan,

	rahan hallintaan ja talouden toimintaan.
sosiaalinen	Asiat, jotka liittyvät ihmisten välisiin suhteisiin ja yhteisöön.
kulttuurinen	Asiat, jotka liittyvät ihmisten tapoihin, perinteisiin, taiteeseen ja uskomuksiin.
luonnonvarat	Aineet ja resurssit, jotka saadaan luonnosta ja joita ihmiset käyttävät elämiseen ja hyvinvointiin. Esimerkiksi raaka-aineet, kuten vesi, puu, metalli, öljy.
rajallinen	Jotain on vain tietty määrä, eikä sitä riitä loputtomasti. Se voi loppua, jos sitä käytetään liikaa.
kestävä käyttö	Luonnonvaroja käytetään niin, että niitä riittää myös tulevaisuudessa.

B) Ymmärrät, mitä ovat hiilineutraalius ja kiertotalous

- Ymmärrät, mitä kiertotalous tarkoittaa.
- Toteutat kiertotaloutta esimerkiksi niin, että
 - käytät vähän energiaa,
 - sinulta jää vain vähän jätettä
 - käytät materiaaleja uudelleen.
- Ymmärrät, että tuote tai palvelu on tehty niin, että siinä on käytetty tehokkaasti energiaa ja materiaaleja.
 - Tutkit energia- ja materiaalitehokkuutta tuote- ja palveluselosteista.
 - Vertaillet eri yritysten tuotteita ja palveluita, jotka ovat samankaltaisia eli melkein samanlaisia.
 - Selvität ja selität jonkin tuotteen (esimerkiksi vaatteen, kodinkoneen tai elintarvikkeen)

elinkaaren yleisellä tasolla.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

hiilineutraalius	Ei lisätä ilmakehään hiilidioksidia. Yhteiskunnat, yritykset ja ihmiset tekevät ilmastoystävällisiä tekoja niin, etteivät ilmasto ja luonto kärsi.
kiertotalous	Kiertotaloudessa tuotteet suunnitellaan niin, että ne kuluttavat vähän energiaa ja tuotteen materiaalit on helppo käyttää uudelleen. Tavarat korjataan, käytetään uudelleen ja kierrätetään. Tämä säästää luonnonvaroja ja energiaa.
lajitella jätteet	Laitat roskat eri astioihin sen mukaan, mistä materiaalista ne on tehty. Esimerkiksi laitat sanomalehdet paperinkeräysastiaan ja vanhan ruoan biojäteastiaan. Jätteet voidaan kierrättää eli käytetään vanhat materiaalit uudelleen.
energiatehokkuus	Tuote tai palvelu käyttää vähemmän energiaa, mutta toimii silti tehokkaasti.
materiaalitehokkuus	Tuote tai palvelu tehdään niin, että materiaaleja kuluu vähän.
tuoteseloste	Lista, mitä aineita tai ainesosia tuote sisältää.
palveluseloste	Asiakirja, jossa kerrotaan, <ul style="list-style-type: none">• mitä palvelua tarjotaan• miten palvelu toimii• mitä asiakas voi odottaa palvelulta.

vertailla	Katsot kahta tai useampaa asiaa ja pohdit, miten ne ovat samanlaisia tai erilaisia. Tämä auttaa sinua tekemään päätöksiä ja valintoja.
samankaltainen	melkein samanlainen
selvittää	Otat selvää, yrität löytää tietoa.
selittää	Kerrot tai kuvaat asian niin, että toinen henkilö ymmärtää sen.
elinkaari	Tuotteen kaikki vaiheet valmistuksesta käyttöön ja lopulta hävittämiseen tai kierrättämiseen. Elinkaari tarkoittaa <ul style="list-style-type: none"> • miten tuote syntyy • miten tuotetta käytetään • mitä tapahtuu kun tuotetta ei voi enää käyttää.

C) Ymmärrät toiminnan eettiset näkökulmat

- Ymmärrät eettisiä valintoja, jotka liittyvät työhösi.
Tällaisia valintoja ovat esimerkiksi tuotteen tuotantotapa (luomu vai tavanomainen tuotanto) tai materiaalin käyttö (esimerkiksi muovi).
- Mietit, millaisia eettisiä vaikutuksia omilla ratkaisullasi ja valinnoillasi voi olla.
- Keskustelet niistä muiden kanssa.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

eettinen	<p>Mietit, mikä on oikein ja väärin.</p> <p>Kestävän kehityksen eettinen ajattelu tarkoittaa esimerkiksi, että otat huomioon ympäristön, luonnon ja eläinten hyvän kohtelun sekä ihmisten perusoikeudet ja tasa-arvon.</p>
näkökulma	<p>Tapa, jolla katsot ja tarkastelet jotakin asiaa. Se voi tarkoittaa myös sitä, että ihmiset ottavat huomioon erilaiset mielipiteet ja ajatukset.</p> <p>Näkökulma voi olla esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • sinun oma näkökulmasi • työntekijän näkökulma • asiakkaan näkökulma • työpaikan näkökulma • ihmisryhmän näkökulma • eri-ikäisen näkökulma.
tuotantotapa	Miten jokin tuote valmistetaan.
luomu luomutuotanto	<p>Luomu = luonnonmukainen</p> <p>Luomua ovat ruoka ja muut tuotteet, joissa ei käytetä kemiallisia torjunta-aineita, keinotekoisia lannoitteita tai lisäaineita.</p> <p>Luomutuotanto yrittää suojata ympäristöä ja eläinten hyvinvointia.</p>
tavanomainen	tavallinen, normaali

3 Valinnaiset YTO-opinnot

Opiskelet YTO-valinnaisopintoja yhteensä 9 osp.

Keskustele opettajan kanssa,

mitä YTO-valinnaisopintoja on koulussasi.

YTO-valinnaisopinnot voivat olla

- koulun omia
- Opetushallituksen valinnaisopintoja

samoista aiheista kuin pakolliset YTO-opinnot:

- viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen
- matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen
- yhteiskunta- ja työelämäosaaminen.

Tässä materiaalissa on selkokielellä

**Opetushallituksen YTO-valinnaisopintojen
osaamistavoitteet.**

3.1 Viestintä ja vuorovaikutusosaaminen

3.1.1 Äidinkieli suomenkielisille, valinnainen 3 osp

YTO-valinnaisopinnon nimi on

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi, valinnainen, 3 osp.

A) Tunnet kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä

- Tiedät kielen, kulttuurin ja identiteettien monet merkitykset ja otat ne huomioon viestinnässä.
- Tutustut kirjallisuuden eri lajeihin.
- Luet ja analysoit kaunokirjallisuutta.

B) Tulkitset ja teet erilaisia tekstejä

- Tutustut erilaisiin tekstilajeihin ja analysoit niitä.
- Teet ja tulkitset tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa.
- Muokkaat omia tekstejä, kun saat niistä palautetta.

C) Kehität esiintymisen ja ryhmätyön taitoja

- Esität kaksi esitystä ja havainnollistat niitä.
- Suunnittelet yhden esityksen etukäteen. Esität toisen esityksen spontaanisti eli niin, että et suunnittele sitä etukäteen.
- Edistät eli viet ryhmän työtä eteenpäin.
- Arvostat muiden mielipiteitä.
- Noudatat työelämän käytäntöjä kokouksissa ja neuvotteluissa.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,

kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

kulttuuri	<p>Kulttuuri tarkoittaa asioita, joita ihmisten yhteisö on tehnyt ja siirtänyt sukupolvilta toiselle.</p> <p>Kulttuuri on tietoja ja taitoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none">• taide• kieli• ruoka• vaatteet eli asut ja pukeutuminen• tavat• usko.
identiteetti identiteetit	<p>Ihmisellä on ajatuksia siitä, kuka ja millainen hän on.</p> <p>Ihmisellä voi olla siitä erilaisia ajatuksia ja ajatukset voivat vaihdella eri tilanteissa. Siksi ihmisellä voi olla erilaisia identiteettejä.</p>
kirjallisuus	<p>Kirjallisuutta on</p> <ul style="list-style-type: none">• tietokirjat eli tietokirjallisuus• kaunokirjat eli kaunokirjallisuus• kirjat, joissa on mielipiteitä eli mielipidekirjallisuus. <p>Kirjoja voi lukea netistä tai kirjoista, joissa teksti on paperilla.</p> <p>Kirjoja voi myös kuunnella: äänikirjat.</p>
kaunokirjallisuus	<p>Kaunokirjallisuutta ovat tekstit,</p>

	<p>jotka kirjoittaja on keksinyt itse.</p> <p>Kirjailija on käyttänyt mielikuvitustaan.</p> <p>Kaunokirjallisuuden lajit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • romaanit (pitkät kertomukset), • novellit (lyhyet kertomukset) • runot • näytelmät • käsikirjoitukset (esimerkiksi elokuvan ja videon suunnitelma).
analysoida	<p>Erittelet asioita eli selvität asian eri puolet ja kerrot tai kirjoitat ne.</p> <p>Esimerkiksi luet kertomuksen ja selvität eli erittelet esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mikä on kertomuksen aihe? • Mitä kertomuksessa tapahtuu? • Missä kertomus tapahtuu? • Miten kertomus on kerrottu? • Minkälaisia ovat kertomuksen henkilöt? • Mitä kertomuksella on haluttu sanoa?
teksti	<p>Teksti voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjoitus • puhe • kuva • video • ääniä. <p>Usein sana <i>teksti</i> tarkoittaa tekstiä, joka on kirjoitettu.</p>
tekstilaji	<p>Erilaisia tekstejä ovat esimerkiksi</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • raportti • ohje • tekstiviesti <p>Ne ovat tekstilajeja.</p>
palaute	<p>Saat tietoa, mikä onnistunut.</p> <p>Saat myös tietoa, mitä voit parantaa eli kehittää.</p>
rakentava palaute	<p>Rakentava palaute on asiallista, kohteliasta ja ystävällistä.</p> <p>Rakentaa, rakentava = vahvistaa, kehittää eli parantaa asioita.</p> <p>Rakentava palaute on sellaista, että palautteessa on perustelut. Silloin selviävät hyvät ja onnistuneet asiat. Lisäksi selviää, mitä täytyy parantaa ja miksi.</p>
havainnollistaa havainnollistaminen	<p>Selvennät asioita eli kerrot esimerkkejä.</p> <p>Lisäksi näytät kuvia tai teet asian, josta kerrot.</p> <p>On myös paljon muita keinoja, joilla havainnollistat asioita.</p> <p>Havainnollistaminen tekee esityksen tai asian eläväksi, koska selvennät sitä eri keinoin.</p>
spontaani	<p>Teet asian nyt:</p>

spontaanisti	et ole suunnitellut sitä.
kokous	Kokous on ryhmänkeskustelu, jossa on tarkat säännöt, miten keskustelu etenee. Kokouksissa päätetään eli sovitaan yhteiset asiat. Kokouksia on työpaikoilla, yhdistyksissä ja järjestöissä.
neuvottelu	Neuvottelu on kahden ihmisen tai ryhmän keskustelu. He ovat eri mieltä asioista. Keskustelussa etsitään yhteinen sopimus asioista.

3.1.2. Suomi toisena kielenä, valinnainen 3 osp

YTO-valinnaisopinnon nimi on

*Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä,
suomi toisena kielenä, valinnainen 3 osp.*

A) Tunnet kielen muotoja ja kirjallisuuden lajeja sekä niiden merkityksen

- Tiedät kielen, kulttuurin ja identiteettien monet merkitykset ja otat ne huomioon viestinnässä.
- Tutustut kirjallisuuden eri lajeihin.
- Luet suomenkielistä kirjallisuutta.

B) Tulkitset ja teet erilaisia tekstejä

- Tutustut eri tekstilajeihin ja analysoit eli selvität, miten eri tekstilajit ilmaisevat asioita.

- Teet ja tulkitset tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa.
- Annat ja saat palautetta teksteistä niin, että tiedät tekstin hyvät ja parannettavat asiat.
- Muokkaat tekstejäsi, kun olet saanut niistä palautetta.

C) Kehität esiintymisen ja ryhmätyön taitoja

- Esität kaksi esitystä ja havainnollistat niitä. Valmistelet yhden esitykset etukäteen. Esität toisen esityksen spontaanisti eli niin, että et valmistele sitä etukäteen
- Edistät eli viet ryhmätyötä eteenpäin.
- Otat huomioon myös muiden mielipiteet.
- Noudatat työelämän käytäntöjä kokouksissa ja neuvotteluissa.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

kulttuuri	<p>Kulttuuri tarkoittaa asioita, joita ihmisten yhteisö on tehnyt ja siirtänyt sukupolvilta toiselle.</p> <p>Kulttuuri on tietoja ja taitoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • taide • kieli • ruoka • vaatteet eli asut ja pukeutuminen • tavat • usko.
identiteetti	Ihmisellä on ajatuksia siitä,

identiteetit	<p>kuka ja millainen hän on.</p> <p>Ihmisellä voi olla siitä erilaisia ajatuksia ja ajatukset voivat vaihdella eri tilanteissa. Siksi ihmisellä voi olla erilaisia identiteettejä.</p>
kirjallisuus	<p>Kirjallisuutta on tietokirjat eli tietokirjallisuus kaunokirjat eli kaunokirjallisuus kirjat, joissa on mielipiteitä eli mielipidekirjallisuus.</p> <p>Kirjoja voi lukea netistä tai kirjoista, joissa teksti on paperilla. Kirjoja voi myös kuunnella: äänikirjat.</p>
kaunokirjallisuus	<p>Kaunokirjallisuutta ovat tekstit, jotka kirjoittaja on keksinyt itse. Kirjailija on käyttänyt mielikuvitusta. Kaunokirjallisuuden lajit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • romaanit (pitkät kertomukset), • novellit (lyhyet kertomukset) • runot • näytelmät ja käsikirjoitukset (esimerkiksi elokuvan ja videon suunnitelma).
analysoida	<p>Erittelet asioita eli selvität asian eri puolet ja kerrot tai kirjoitat ne. Esimerkiksi luet kertomuksen ja selvität eli erittelet esimerkiksi:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Mikä on kertomuksen aihe? • Mitä kertomuksessa tapahtuu? • Missä kertomus tapahtuu? • Miten kertomus on kerrottu? • Minkälaisia ovat kertomuksen henkilöt? • Mitä kertomuksella on haluttu sanoa?
teksti	<p>Teksti voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjoitus • puhe • kuva • video • ääniä. <p>Usein sana <i>teksti</i> tarkoittaa tekstiä, joka on kirjoitettu.</p>
tekstilaji	<p>Erilaisia tekstejä ovat esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • raportti • ohje • tekstiviesti <p>Ne ovat tekstilajeja.</p>
palaute	<p>Saat tietoa, mikä onnistunut.</p> <p>Saat myös tietoa, mitä voit parantaa eli kehittää.</p>
rakentava palaute	<p>Rakentava palaute on sellaista, että palautteessa on perustelut.</p> <p>Rakentava palaute on asiallista, kohteliasta ja ystävällistä.</p> <p>Rakentaa, rakentava</p>

	<p>= vahvistaa, kehittää eli parantaa asioita.</p> <p>Silloin selviävät hyvät ja onnistuneet asiat.</p> <p>Lisäksi selviää, mitä täytyy parantaa ja miksi.</p>
<p>havainnollistaa havainnollistaminen</p>	<p>Selvennät asioita eli kerrot esimerkkejä.</p> <p>Lisäksi näytät kuvia tai teet asian, josta kerrot.</p> <p>On myös paljon muita keinoja, joilla havainnollistat asioita.</p> <p>Havainnollistaminen tekee esityksen tai asian eläväksi, koska selvennät sitä eri keinoin.</p>
<p>spontaani spontaanisti</p>	<p>Teet asian nyt: et ole suunnitellut sitä.</p>
<p>kokous</p>	<p>Kokous on ryhmänkeskustelu, jossa on tarkat säännöt, miten keskustelu etenee.</p> <p>Kokouksissa päätetään eli sovitaan yhteiset asiat.</p> <p>Kokouksia on työpaikoilla, yhdistyksissä ja järjestöissä.</p>
<p>neuvottelu</p>	<p>Neuvottelu on kahden ihmisen tai ryhmän keskustelu.</p> <p>He ovat eri mieltä asioista.</p> <p>Keskustelussa etsitään yhteinen sopimus asioista.</p>

3.1.3 Ruotsi, valinnainen, 3 osp

YTO-opinnon nimi on

*Viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä,
ruotsi, valinnainen, 3 osp.*

A) Käytät ruotsia työelämän vuorovaikutustilanteissa

- Selviydyt työn vuorovaikutustilanteista, esimerkiksi keskustelut, asiakaspalvelu ja viestien kirjoittaminen.
- Ilmaiset itseäsi tilanteen mukaan niin, että käytät ruotsin kielen ja kulttuurin tavallisia ilmaisuja.
- Teet oman alan tekstejä.
- Valitset ja käytät erilaisia ruotsinkielisiä tietolähteitä.

B) Ymmärrät kotimaisten kielten ja kulttuurien merkityksen Suomessa, jossa on monia kulttuureita

- Ymmärrät ja otat huomioon ruotsin kansalliskielen aseman ja merkityksen Suomessa, jossa on monia kulttuureita.
- Ymmärrät ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksen Pohjoismaiden yhteistyössä.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

vuorovaikutus	Vuorovaikutus tarkoittaa usein keskustelua.
vuorovaikutustilanteet	Siinä on sanoja ja esimerkiksi ilmeitä.

	<p>Vuorovaikutuksessa kaksi tai useampi ihminen viestii toisilleen ja vaikuttaa toisiinsa.</p> <p>Ihmiset ilmaisevat toisilleen tietoja, ajatuksia, tunteita, mielipiteitä ja niin edelleen.</p> <p>He myös vastaavat puheeseen ja muihin viesteihin.</p> <p>Vuorovaikutuksessa eli vuorovaikutustilanteissa</p> <ul style="list-style-type: none"> • ihmiset esimerkiksi • puhuvat toisilleen • keskustelevat • käyttävät eleitä ja ilmeitä • kuuntelevat • käyttävät kuvia • lähettävät tekstejä ja vastaavat niihin.
kulttuuri	<p>Kulttuuri tarkoittaa asioita, joita ihmisten yhteisö on tehnyt ja siirtänyt sukupolvilta toiselle.</p> <p>Kulttuuri on tietoja ja taitoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • taide • kieli • ruoka • vaatteet <p>eli asut ja pukeutuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • tavat • usko.
teksti	<p>Teksti voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjoitus • puhe

	<ul style="list-style-type: none"> • kuva • video • ääniä. <p>Tuotat eli teet tekstejä: kirjoitat, puhut, teet esityksen ja niin edelleen.</p> <p>Myös vastaanotat eli saat tekstejä.</p> <p>Usein sana <i>teksti</i> tarkoittaa tekstiä, joka on kirjoitettu.</p>
tietolähde tietolähteet	<p>Etsit ja löydät tietoa tietolähteistä eli lähteistä.</p> <p>Tietolähteitä ovat esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • muut ihmiset • media (kirjat, lehdet, internet).
kansalliskieli	<p>Kansalliskieli on alueen virallinen kieli.</p> <p>Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi.</p>
Pohjoismaat pohjoismainen yhteistyö	<p>Pohjoismaat ovat Euroopan pohjoisen osan maat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Islanti • Norja • Ruotsi • Suomi • Tanska. <p>Nämä maat tekevät yhteistyötä eli pohjoismaista yhteistyötä.</p> <p>Niitä yhdistää, että maat ovat pohjoisessa.</p> <p>Lisäksi niillä on paljon samanlaista kulttuuria.</p>

3.1.4 Vieras kieli, valinnainen, 3 osp

YTO-opinnon nimi on

Viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä, 3 osp

A) Viestit vieraalla kielellä työtilanteissa

- Selviydyt työn vuorovaikutustilanteista, esimerkiksi keskustelut, asiakaspalvelu ja viestien kirjoittaminen.
- Valitset ja arvioit tietoa:
- Tieto on tarkoituksenmukaista eli se sopii tarkoitukseen.
- Tieto on luotettavaa eli totta.
- Tieto on ajantasaista eli se on uutta tietoa ja totta nyt.

B) Toimit aktiivisesti tilanteissa, joissa käytetään vierasta kieltä

- Olet aktiivinen kansalainen, kun käytät vierasta kieltä.
- Käytät vierasta kieltä työssä ja arjessa niin, että ymmärrät omat oikeutesi ja velvollisuutesi.
- Otat huomioon eri kulttuurien tärkeät asiat.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,

kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

vuorovaikutus vuorovaikutustilanteet	Vuorovaikutus tarkoittaa usein keskustelua. Siinä on sanoja ja esimerkiksi ilmeitä.
---	--

	<p>Vuorovaikutuksessa kaksi tai useampi ihminen viestii toisilleen ja vaikuttavat toisiinsa.</p> <p>Ihmiset ilmaisevat toisilleen tietoja, ajatuksia, tunteita, mielipiteitä ja niin edelleen. He myös vastaavat puheeseen ja muihin viesteihin.</p> <p>Vuorovaikutuksessa eli vuorovaikutustilanteissa</p> <ul style="list-style-type: none"> • ihmiset esimerkiksi • puhuvat toisilleen • keskustelevat • käyttävät eleitä ja ilmeitä • kuuntelevat • käyttävät kuvia • lähettävät tekstejä ja vastaavat niihin.
tieto tietolähteet	<p>Etsit ja löydät tietoa tietolähteistä eli lähteistä.</p> <p>Tietolähteitä ovat esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • muut ihmiset • media (kirjat, lehdet, internet).
Tiedon valinta ja arviointi valita arvioida	<p>Valitset ja arvioit tietoa, joka sopii tarkoitukseen</p> <ul style="list-style-type: none"> • on totta • on ajan tasalla • eli tieto on oikeaa juuri nyt. <p>Tieto ei ole siis vanhentunut eli se ei ole vanhaa.</p>
aktiivinen	Osallistut ja olet mukana

	<p>ahkerasti ja innokkaasti.</p> <p>Olet myös oma-aloitteinen: teet ja kerrot asioita itse niin, että kukaan ei káske sinua tai kysy sinulta.</p>
oikeus	Tiedät oikeutesi eli edut, jotka kuuluvat sinulle.
velvollisuus	Tiedät velvollisuutesi eli asiat, jotka sinun täytyy tehdä.
kulttuuri	<p>Kulttuuri tarkoittaa asioita, joita ihmisten yhteisö on tehnyt ja siirtänyt sukupolvilta toiselle.</p> <p>Kulttuuri on tietoja ja taitoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • taide • kieli • ruoka • vaatteet eli asut ja pukeutuminen • tavat • usko.

3.1.5 Tietotekniikan taidot, valinnainen, 3 osp

YTO-opinnon nimi on

Toiminta digitaalisessa ympäristössä, valinnainen 3 osp.

A) Käytät digitaalisia ympäristöjä ja sovelluksia

- Tunnistat verkkoyhteisöjä, jotka ovat tärkeitä työssäsi.
- Käytät alustoja ja palveluita,

joissa työskentelet yhteisöllisesti
eli yhdessä muiden kanssa.

- Luot eli rakennat itsellesi verkkoidentiteettiä.

B) Teet ja jaat digitaalisia sisältöjä

- Teet ja jaat digitaalista sisältöä ammattisi verkostoissa.
Teet sen vastuullisesti.
- Käytät tai muokkaat sisältöjä niin, että otat huomioon käyttöoikeudet ja tekijänoikeudet.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

verkkoyhteisö	Verkkoyhteisö on ryhmä ihmisiä, jotka viestivät verkossa eli netissä.
alusta palvelu	Tietotekniikassa alusta on verkon ympäristö, jossa netin ohjelmat toimivat. Verkon palvelut eli verkkopalvelut ovat nettisivuja ja muita palveluita, noita käytetään netin avulla, esimerkiksi sähköposti. Esimerkiksi verkkopalvelu voi olla koko nettisivu, mutta verkkopalvelu on myös nettisivun keskustelu tai ajanvarauksen lomake.
identiteetti identiteetit	Identiteetti tarkoittaa sitä, että ihmisellä on ajatuksia siitä, kuka ja millainen hän on.

<p>verkkoidentiteetti</p>	<p>Ihmisellä voi olla identiteetistä erilaisia ajatuksia ja ajatukset voivat vaihdella eri tilanteissa. Siksi ihmisellä voi olla erilaisia identiteettejä.</p> <p>Verkkoidentiteetti tarkoittaa sitä, että ihminen tietää, kuka ja millainen hän on verkossa eli netissä.</p>
<p>digitaalinen</p>	<p>Digitaalinen on tekniikka, jolla toimivat tietotekniikan laitteet, esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • tietokoneet • älypuhelimet • älykellot • tabletit. <p>Niissä on ohjelmia ja toimintoja, jotka ovat digitaalisia.</p> <p>Teet ja jaat digitaalista sisältöä esimerkiksi, kun kirjoitat sähköpostia, kirjoitat tai puhut nettiin ja lähetät kuvia nettiin.</p>
<p>verkosto</p> <p>ammatin verkostot</p>	<p>Verkosto tarkoittaa kaikkia ihmisiä, jotka ovat sinulle tuttuja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • perhe • ystävät • kaverit opiskelussa • opettajat • työkaverit • saman alan ihmiset • saman alan yritykset

	<ul style="list-style-type: none"> • muut yritykset • asiakkaat <p>Ammatin verkostot ovat ihmisiä ja työpaikkoja, joiden kanssa teet työtä.</p>
käyttöoikeus	<p>Sinulla on oikeus käyttää.</p> <p>Tarkista tietokoneohjelmasta tai muusta materiaalista:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuka saa käyttää? • Mitä saa käyttää? • Miten saa käyttää?
tekijänoikeus	<p>Tietokoneohjelman, kirjoituksen, kuvan, videon, musiikin ja niin edelleen on tehnyt joku ihminen.</p> <p>Tekijällä on tekijänoikeus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hän saa määrätä, • kuka saa käyttää ja miten hänen tuotostaan. <p>Tarkista tekijänoikeus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuka saa käyttää? • Miten saa käyttää? <p>Tekijänoikeudesta on CC-merkki Eli Creative Commons -merkki. Se kertoo tekijänoikeudet ja sen, miten sinä saat käyttää tuotosta.</p>

3.1.6 Luovat taidot, valinnainen, 3 osp

YTO-opinnon nimi on

Taide ja luova ilmaisu, valinnainen, 3 osp.

A) Keräät tietoa kulttuurista ja sen ilmiöistä

- Teet havaintoja oman ympäristön kulttuurista.
- Keräät tietoa ympäristön kulttuurista.
- Valitset yhden ilmiön ja näkökulman, josta keräät tietoja.

B) Suunnittelet ja kokeilet tehdä teoksen, tuotteen tai palvelun

- Suunnittelet teoksen, tuotteen tai palvelun, jossa käytät luovaa ilmaisua, esimerkiksi kuvataidetta, musiikkia, luovaa kirjoittamista, draamaa tai tanssia.
- Kokeilet toteuttaa teoksen, tuotteen tai palvelun, jonka suunnittelit.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

kulttuuri	Kulttuuri tarkoittaa asioita, joita ihmisten yhteisö on tehnyt ja siirtänyt sukupolvilta toiselle. Kulttuuri on tietoja ja taitoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none">• taide• kieli• ruoka• vaatteet eli asut ja pukeutuminen• tavat.
Kulttuuriympäristö kulttuuri ympäristössä	Kulttuuriympäristöä ovat: <ul style="list-style-type: none">• maisema• rakennukset

	<ul style="list-style-type: none"> • paikat • puistot • muut asiat alueella. <p>Kulttuuriympäristössä näkyvät eri ajat.</p> <p>Myös ihmisen toiminta näkyy ympäristössä.</p> <p>Ihminen on vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa.</p> <p>Siksi ihmisen teot näkyvät ympäristössä.</p>
ilmiö	asia, tapahtuma tai tapahtumien sarja
näkökulma	Tapa, jolla tutkit asiaa. Näkökulma voi olla esimerkiksi <ul style="list-style-type: none"> • sinun omasi • työntekijän • asiakkaan • työpaikan • ihmisryhmän • eri-ikäisen.
teos	Lopputulos luovasta työstä, esimerkiksi <ul style="list-style-type: none"> • kirja • runo • maalaus • laulu • tanssi.
tuote	Lopputulos jostain toiminnasta, esimerkiksi <ul style="list-style-type: none"> • esine

	<ul style="list-style-type: none"> • ruoka • luovan työn teos.
palvelu	<p>Teet jonkun asian toisen ihmisen puolesta.</p> <p>Palvelu voi olla esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Virkistät muita taiteen avulla. • Teet kampanuksen tai meikkauksen. • Siivoat.
luova ilmaisu	<p>Luova ilmaisu on taiteen tekemistä itse.</p> <p>Esimerkiksi piirrät, maalaat, laulat, soitat, tanssit, kirjoitat omia kertomuksia ja teet videoita ja näytelmiä.</p>

3.2 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen

3.2.1 Matematiikka, valinnainen, 3 osp

YTO-opinnon nimi on

Matematiikka ja matematiikan soveltaminen, valinnainen, 3 osp.

A) Ratkaiset matemaattisia ongelmia eri menetelmillä

- Ratkaiset toisen asteen yhtälöitä ja yhtälöpareja.
- Käytät taulukoita ja kuvaajia.
- Tunnistat eksponentiaalisen mallin

ja ratkaiset eksponenttiyhtälön.

- Lasket suorakulmaisen ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa.

B) Haet, ryhmität ja tulkitset matemaattista tietoa

- Käytät tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä, kun tunnistat ja vertailet matemaattisia tietoja.
- Tiedät, mikä on normaalijakauma ja tunnistat sen graafisen esityksen.
- Keräät taulukoiden ja graafisten esitysten tietoja sekä ryhmittelet ja tulkitset niitä.

C) Tuotat tietoa tilastoista ja lasket todennäköisyyksiä

- Lasket keskiluvut, keskihajonnan ja diskreetin jakauman odotusarvon.
- Lasket todennäköisyyksiä ja tiedät, mihin voit käyttää todennäköisyyslaskentaa.

D) Arvioit oikeat ratkaisut ja tulosten suuruusluokan

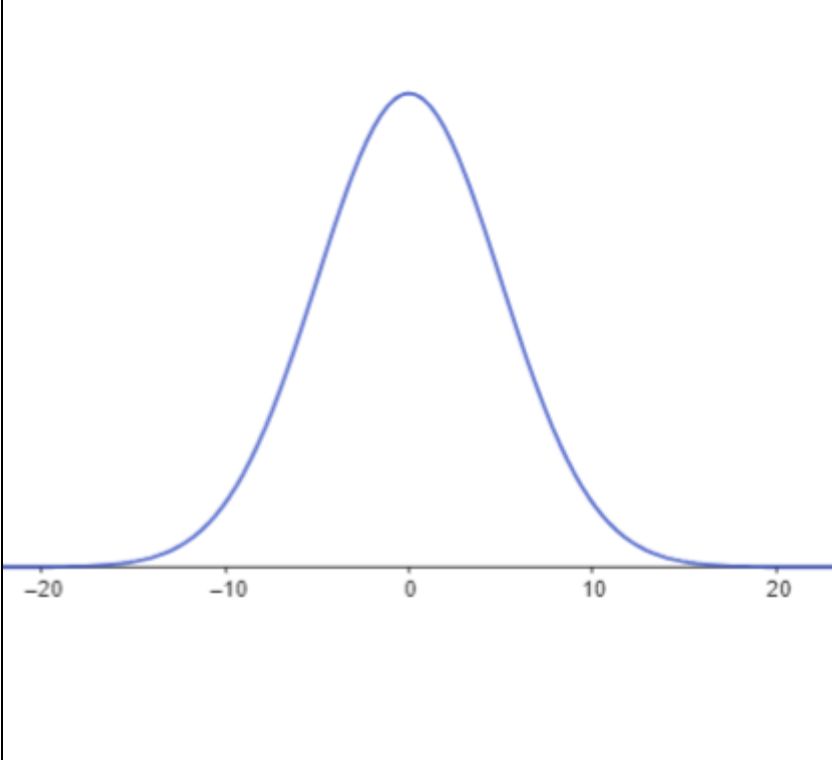
- Varmistat, että olet laskenut oikein.
- Päättelet tuloksen suuruusluokan.

E) Sovellat talousmatematiikkaa

- Teet vertailuja: kustannukset ja kannattavuus.
- Teet johtopäätöksiä kustannusten vertailuista ja kannattavuuden vertailuista.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

<p>kuvaaja kuvaajat graafinen esitys</p>	<p>= diagrammi, kaavio, graafi</p> <p>Kuva tai piirros näyttää, miten yksi asia (muuttuja) muuttuu toisen asian mukaan.</p> <p>Kuvaaja voi olla viivapiirros, jossa vaakasuoralla akselilla (x-akselilla) on yksi muuttuja ja pystysuoralla akselilla (y-akselilla) on toinen muuttuja. Se kuvaa, miten näiden kahden muuttujan arvot liittyvät toisiinsa.</p>
<p>eksponentti eksponentiaalinen malli</p>	<p>Esimerkiksi x^2 eksponentti on 2.</p> <p>Eksponentiaalinen malli kuvaa ilmiötä, jossa muutos on kiihtyvää tai hidastuvaa.</p>
<p>trigonometria</p>	<p>Trigonometrian avulla lasket kolmion kulmia ja sivujen pituuksia.</p>
<p>tilastoaineisto</p>	<p>Aineisto syntyy, kun keräät tietoja. Teet aineistosta tilaston.</p>
<p>jakautua jakauma</p>	<p>Jakautua tarkoittaa sitä, että asia on monessa osassa, menee moneen osaan.</p> <p>Jakauma kertoo, miten tilastoaineiston asiat jakautuvat. Diskreetissä jakaumassa arvot voi luetella.</p> <p>Kuvassa on esimerkki normaalijakaumasta:</p>

	
<p>todennäköinen todennäköisyyslaskenta</p>	<p>Todennäköinen on asia, joka voi olla oikea, ja se on odotusten mukainen.</p> <p>Todennäköisyyslaskennassa lasket, kuinka todennäköisiä tulokset ovat.</p> <p>Esimerkiksi: Selvität, kuinka todennäköistä on, että saat nopalla tuloksen 2.</p>
<p>kustannus</p>	<p>Kustannus tarkoittaa, kuinka paljon rahaa kuluu tai menee eli kuinka paljon maksaa.</p> <p>kustannus = maksu, meno, kulu</p>
<p>kannattavuus kannattava</p>	<p>Yritys eli firma on kannattava, kun se saa rahaa (tuloja) enemmän kuin sillä on menoja (kuluja, kustannuksia).</p> <p>Lasket kannattavuutta, kun vähennät tuloista kaikki menot.</p>

Matematiikan sanastoja

Matematiikan sanasto suomi – albania – suomi. Opetushallitus.

Matematiikan sanasto suomi – arabia – suomi. Opetushallitus.

Matematiikan sanasto suomi – kurdi. Opetushallitus.

Matematiikan sanasto suomi – somali – suomi. Opetushallitus.

Matematiikan sanasto suomi – persia – suomi. Opetushallitus.

Matematiikan sanasto suomi - venäjä. Opetushallitus.

Matikka-kertausmateriaalin sanasto. Polkuja-hanke. aoe.fi.

3.2.1 Fysiikka ja kemia, valinnainen, 3 osp

YTO-opinnon nimi on

Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt

ja niiden soveltaminen, valinnainen 3 osp.

A) Mittaat ja havainnoit fysiikan ilmiöitä

- Mittaat ja havainnoit mekaniikan ilmiöitä.
- Mittaat ja havainnoit energian ilmiöitä.
- Käytät menetelmiä ja välineitä, jotka sopivat ilmiön mittaamiseen.

B) Mittaat ja havainnoit kemian ilmiöitä

- Mittaat ja havainnoit ilmiöitä, jotka liittyvät happoihin ja emäksiin.
- Mittaat ja havainnoit ilmiöitä, jotka liittyvät hapettumiseen ja pelkistymiseen.
- Mittaat ja havainnoit ilmiöitä, jotka liittyvät orgaaniseen kemiaan.
- Käytät menetelmiä ja välineitä,

jotka sopivat ilmiön mittaamiseen.

C) Analysoit mittausten tuloksia

- Esität tärkeät mittaustulokset taulukoilla ja graafisilla esityksillä.
- Käsittelet mittaustuloksia matemaattisilla menetelmillä ja luot mallin ilmiölle.
- Selvität, mikä voi aiheuttaa mittaukseen virhettä.
- Ilmoitat tuloksen järkevällä tarkkuudella.
- Arvioit, ovatko mittaustulokset luotettavia.
- Teet mittaustuloksista johtopäätöksiä.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

mekaniikka	Mekaniikka on fysiikan osa-alue, joka tutkii voimaa ja liikettä.
energia	Fysiikan määrittely: kyky tehdä työtä. Esimerkiksi liike-energia, sähkö, lämpö.
happo	pH on pienempi kuin 7. pH on suure, jolla mitataan happamuutta.
emäs	pH on suurempi kuin 7. pH on suure, jolla mitataan happamuutta.
hapettua hapettuminen pelkistyä	Hapettua = antaa pois elektroneja. Pelkistyä = ottaa vastaan elektroneja.

pelkistyminen	Elektroni on negatiivinen hiukkanen.
orgaaninen kemia	Orgaaninen kemia on hiiliyhdisteiden kemiaa, elämän kemiaa.
graafinen esitys	<p>= diagrammi, kaavio, graafi</p> <p>Kuva tai piirros näyttää, miten yksi asia (muuttuja) muuttuu toisen asian mukaan.</p> <p>Kuvaaja voi olla viivapiirros, jossa vaakasuoralla akselilla (x-akselilla) on yksi muuttuja ja pystysuoralla akselilla (y-akselilla) on toinen muuttuja. Se kuvaa, miten näiden kahden muuttujan arvot liittyvät toisiinsa.</p>
malli mallintaa	<p>Ilmiö esitetään tai kuvaillaan niin, että siitä luodaan malli.</p> <p>Malli voi olla esimerkiksi piirros tai matematiikan kaava.</p> <p>Mallin tekeminen on mallintamista.</p>

3.3 Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen

3.3.1 Yhteiskuntataidot, valinnainen, 3 osp

YTO-opinnon nimi on

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen, 3 osp.

A) Osallistut ja vaikutat yhteiskuntaan

- Etsit tietoa, miten voit vaikuttaa yhteiskunnassa.
- Seuraat yhteiskunnallista päätöksentekoa.
- Osallistut yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

B) Arvioit oman alasi yhteiskunnallista merkitystä

- Seuraat oman alasi yhteiskunnallista keskustelua.
- Arvioit, mikä merkitys on omalla alallasi yhteiskunnassa.
- Arvioit, mitä omalla alallasi tapahtuu tulevaisuudessa.

C) Tiedät kansantalouden perusasiat ja tärkeimmät tekijät

- Seuraat uutisia, joiden aihe on talous.
- Tunnistat, mikä merkitys on yhteiskunnan ja talouden kehityksellä: yleinen kehitys sekä vaikutus alan työpaikkoihin ja työllistymiseen.
- Ymmärrät kansantalouden perusasiat, peruskäsitteet ja tärkeimmät tekijät.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

<p>yhteiskunnallinen</p>	<p>Asia kuuluu yhteiskunnalle tai koskee yhteiskuntaa.</p> <p>Esimerkiksi</p> <p>Yhteiskunnallinen päätöksenteko:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitkä asiat päätetään yhteiskunnassa? • Miten asiat päätetään yhteiskunnassa? • Kuka ne päättää yhteiskunnassa? <p>Yhteiskunnallinen vaikuttaminen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuka voi vaikuttaa yhteiskuntaan ja yhteiskunnassa? • Miten voi vaikuttaa yhteiskuntaan ja yhteiskunnassa? <p>Yhteiskunnallinen keskustelu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuka osallistuu keskusteluun yhteiskunnasta.? • Miten voi osallistua keskusteluun yhteiskunnassa? • Missä voi osallistua keskusteluun yhteiskunnassa?
<p>oma ala</p>	<p>Opiskelet nyt jotain alaa, esimerkiksi ravintola-alaa, rakennusalaa tai sosiaali- ja terveystaloutta.</p>
<p>talous</p>	<p>Ihmiset, yritykset ja muut tekevät tuotteita ja palveluita sekä jakavat, vaihtavat, myyvät ja ostavat niitä.</p> <p>Siitä syntyy talous:</p>

	<p>rahan saaminen ja käyttämien eli kuluttaminen.</p>
kansantalous	<p>Kansantalous on kokonaisuus koko yhteiskunnan taloudesta. Siihen kuuluvat esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • yritykset • pankit • kotien talous.
työllistyä työllistyminen	<p>Ihminen työllistyy, kun hän saa työpaikan.</p> <p>työllistyminen = saa työpaikan</p>

3.3.2 Työelämätaidot, valinnainen, 3 osp

YTO-opinnon nimi on

Työelämässä toimiminen, 3 osp.

A) Olet työyhteisön jäsen

- Tiedät oman roolisi työyhteisön jäsenenä.
- Teet työtä työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti.
- Noudatat toimintatapoja, jotka on sovittu työssä.
- Kehität eli lisäät ja parannat omia toimintatapojasi.

B) Toimit työn vuorovaikutustilanteissa ja erilaisissa ryhmissä

- Toimit rakentavasti erilaisissa työn vuorovaikutustilanteissa.
- Kehität vuorovaikutustaitojasi,

otat vastaan palautetta
ja kehität taitoja palautteen mukaisesti.

- Toimit ryhmätilanteissa niin,
että se sopii työtehtäviisi
ja työpaikan toimintakulttuuriin.
- Käytät psykologista tietoa niin,
että lisäät omaa ja työyhteisön hyvinvointia.

C) Selvität oman alan työtehtäviä

- Suomen ja muiden maiden työmarkkinoilla.
- Etsit itsenäisesti tietoa Suomen työmarkkinoista.
- Etsit itsenäisesti tietoa kansainvälisistä työmarkkinoista.
- Löydät Suomen työmarkkinoilta työpaikkoja,
jotka sopivat sinulle.
- Löydät kansainvälisiltä työmarkkinoilta työpaikkoja,
jotka sopivat sinulle.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä,
kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

työyhteisö	Työyhteisö tarkoittaa ihmisiä, joiden kanssa teet työtä.
toimintakulttuuri	Tapa toimia on sovittu työpaikalla. Se on toimintatapa eli työpaikan toimintakulttuuri.
toimintatapa	Tapa toimia on sovittu työpaikalla. Se on toimintatapa eli työpaikan toimintakulttuuri.
vuorovaikutus vuorovaikutustaidot	Vuorovaikutus tarkoittaa usein keskustelua. Siinä on sanoja

	<p>ja esimerkiksi ilmeitä.</p> <p>Vuorovaikutuksessa kaksi tai useampi ihminen viestii toisilleen ja vaikuttavat toisiinsa. Ihmiset ilmaisevat toisilleen tietoja, ajatuksia, tunteita, mielipiteitä ja niin edelleen. He myös vastaavat puheeseen ja muihin viesteihin.</p> <p>Vuorovaikutuksessa ihmiset esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • puhuvat toisilleen • keskustelevat • käyttävät eleitä ja ilmeitä • kuuntelevat • käyttävät kuvia • lähettävät tekstejä ja vastaavat niihin.
<p>rakentava vuorovaikutus</p>	<p>Rakentava vuorovaikutus on asiallista, kohteliasta ja ystävällistä. Esimerkiksi ihmiset</p> <ul style="list-style-type: none"> • kuuntelevat toisiaan • arvostavat toisten mielipiteitä • perustelevat omat mielipiteensä. <p>Rakentaa, rakentava = vahvistaa, kehittää eli parantaa asioita.</p>
<p>palautte rakentava palautte</p>	<p>Saat tietoa, mikä onnistunut.</p> <p>Saat myös tietoa, mitä voit parantaa eli kehittää.</p> <p>Rakentava palautte on</p>

	<p>asiallista, kohteliasta ja ystävällistä. Saat esimerkkejä, Mikä onnistunut ja miksi ja miten jotain voi parantaa.</p>
psykologinen tieto	<p>Psykologia tutkii ihmisten käyttäytymistä, kokemusta ja toimintaa.</p> <p>Psykologinen tieto tarkoittaa tietoa esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • mielen toiminnasta • tunteista • ihmissuhteista • oppimisesta • aistien havainnoista.
hyvinvointi	<p>Ihminen voi hyvin: hän on hyvinvoiva eli hänellä on hyvinvointia.</p> <p>Hyvinvointiin vaikuttaa moni asia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fyysinen • psyykinen • sosiaalinen.
työmarkkinat	<p>Työnantajat etsivät työntekijöitä ja työn hakijat etsivät työtä.</p>

3.3.3 Liikunta ja terveystieto, valinnainen, 3 osp

YTO-opinnon nimi on

Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen, valinnainen, 3 osp.

A) Ylläpidät ja edistät työkykyä ja hyvinvointia liikunnan avulla

- Seuraat, arvioit ja pidät yllä fyysistä toimintakykyä.
- Osallistut liikuntatilanteisiin aktiivisesti.
- Edistät liikuntatilanteissa reilun pelin toteutumista.
- Sovellat monipuolisesti liikunnan perustaitoja ja lajitaitoja, joita tarvitset liikunnan harrastamisessa.
- Arvioit omaa kuormittumistasi ja työkyvyn vaatimuksia niin, että perustelusi liittyvät omaan toimintakykyysi.

B) Edistät oppilaitoksen ja opiskelijoiden hyvinvointia ja osallisuutta

- Toimit aktiivisesti opiskelijaryhmässä.
- Suunnittelet ja osallistut tapahtumiin, joita opiskelijat järjestävät.
- Toimit niin, että edistät hyvinvointia ja osallisuutta.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

aktiivinen	Osallistut ja olet mukana ahkerasti ja innokkaasti. Olet myös oma-aloitteinen: teet ja kerrot asioita itse niin, että kukaan ei káske sinua tai kysy sinulta.
toimintakyky	Toimintakyky tarkoittaa, että ihminen selviää joka päivä tavallisesta toiminnasta. Hän jaksaa toimia

	<ul style="list-style-type: none"> • fyysisesti • psyykkisesti • sosiaalisesti.
Reilu peli	<p>Reilu peli tarkoittaa hyvää toimintaa liikunnan harrastuksissa.</p> <p>Tavoitteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jokaisella on mahdollisuus liikuntaan ja urheiluun. • Jokaisella on vastuu kasvatuksesta hyvää toimintaan. • Liikunta lisää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. • Jokainen kunnioittaa luontoa ja lisää kestävästä kehitystä. • Yhteinen toiminta on avointa, demokraattista ja oikeudenmukaista.
kuormittuminen	<p>Ihminen kuormittuu, kun hänen elämässään on liikaa asioita, työtä tai huolia.</p>
työkyky	<p>Ihmisellä on työkykyä, kun hän jaksaa tehdä työtä.</p> <p>Hän jaksaa tehdä työtä</p> <ul style="list-style-type: none"> • fyysisesti • psyykkisesti • sosiaalisesti.
hyvinvointi	<p>Ihminen voi hyvin, hän on hyvinvoiva eli hänellä on hyvinvointia.</p> <p>Hyvinvointiin vaikuttaa moni asia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fyysinen • psyykkinen

	<ul style="list-style-type: none"> • sosiaalinen.
osallisuus	<p>Ihmisellä on mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan. Hän on silloin osallinen.</p>

3.3.4 Kestävä tulevaisuus, valinnainen, 3 osp

YTO-opinnon nimi on

Kestävän kehityksen edistäminen, valinnainen 3 osp.

A) Arvioit kestävää kehitystä työssä tai alallasi

- Perehdyt työpaikan tai alan kestävä kehityksen toimintaan.
- Arvioit asioita, jotka vaikuttavat työpaikan tai alan kestävään kehitykseen.
- Teet esityksiä kehityskohteista, jotka lisäävät kestävä kehitystä.

B) Suunnittelet kestävä kehityksen toimintatapoja

- Teet kestävä kehityksen toiminnan suunnitelman työpaikalle tai alalle esimerkiksi yhdestä kestävä kehityksen osa-alueesta
 - ekologinen
 - taloudellinen
 - sosiaalinen
 - kulttuurinen.

C) Määrittele tavoitteet, jotka edistävät kestävä kehitystä ja jotka ratkaisevat ongelmia.

- Valitut keinot ja toimintatavat, jotka edistävät eli lisäävät kestävästä kehitystä.
- Teet aikataulun ja määrittelet resurssit, joita tarvitset.
- Resursseja ovat esimerkiksi aika, ihmiset, laitteet, rahat.
- Suunnittelet, mitä yhteistyötä tarvitset ja kenen kanssa.

D) Olet aktiivinen, kun lisäät kestävästä kehitystä

- Toteutat kestävästä kehityksen suunnitelman, jonka olet tehnyt opinnon osassa B.
- Olet kestävästä kehityksen esimerkki työssä tai alallasi.
- Kannustat muita kestävästä kehityksen tekoihin.
- Kerrot, jos toimintatavat tarvitsevat muutosta.

E) Arvioit, miten kestävä kehitys on onnistunut

- Arvioit, miten muuttuivat työpaikan tai alan toiminta tai kestävästä kehityksen tulokset.
- Ehdotat asioita, jotka lisäävät tulevaisuudessa kestävästä kehitystä.

Seuraavat sanat ovat siinä järjestyksessä, kuin ne ovat osaamistavoitteissa.

kestävä kehitys	Kestävästä kehityksen tarkoitus on, että ihminen ja maapallo voivat hyvin nyt ja tulevaisuudessa. Silloin kaikki tekevät tekoja, joissa otetaan huomioon ihminen, ympäristö ja talous.
ekologinen kestävä kehitys	Tavoite:

	<p>ympäristön suojeleminen ja energian säästäminen</p>
taloudellinen kestävä kehitys	<p>Tavoite: rahojen säästäminen ja velkojen vähentäminen</p>
sosiaalinen kestävä kehitys	<p>Tavoite: ihmisten ja yhteisöjen tasa-arvo sekä hyvinvointi sukupolvelta toiselle</p>
kulttuurinen kestävä kehitys	<p>Tavoite: kulttuurien hyvinvointi ja säilyminen sukupolvelta toiselle</p>
resurssit	<p>Resurssit tarkoittavat mahdollisuuksia ja keinoja. Esimerkiksi resursseja voivat olla aika, ihmiset, laitteet, rahat.</p>
aktiivinen	<p>Osallistut ja olet mukana ahkerasti ja innokkaasti. Olet myös oma-aloitteinen: teet ja kerrot asioita itse niin, että kukaan ei käske sinua tai kysy sinulta.</p>

4. Arviointikriteerit selkokielellä

Tyydyttävä 1

- Tarvitset joskus apua tavallisissa tilanteissa.
- Olet tutuissa vuorovaikutustilanteissa asiallinen eli käyttäydyt niin, että se sopii tilanteeseen.
- Tiedät YTO-opinnon peruskäsitteitä ja tietoja.
- Käytät perustietoa vain yksinkertaisesti.
- Arvioit, miten osaat YTO-opinnon asiat.

Tyydyttävä 2

- Teet asiat usein itse tavallisissa tilanteissa.
- Teet yhteistyötä tutuissa vuorovaikutustilanteissa.
- Tiedät YTO-opinnon tärkeät käsitteet ja tiedot.
- Käytät perustietoa tarkoituksen mukaan.
- Arvioit, miten osaat YTO-opinnon asiat ja mitä sinun täytyisi parantaa eli tiedät vahvuudet ja kehittämisen kohteet.

Hyvä 3

- Teet asiat itse tavallisissa tilanteissa.
- Teet yhteistyötä tavallisissa vuorovaikutustilanteissa.
- Ratkaiset tavallisia ongelmatilanteita.
- Osaat YTO-opinnon tärkeät käsitteet ja tiedot.
- Käytät tietoa monin tavoin.
- Arvioit, miten osaat YTO-opinnon asiat. Lisäksi ehdotat, mitä ja miten voisit tehdä paremmin kuin nyt.

Hyvä 4

- Teet asiat itse eli omatoimisesti tilanteissa, jotka ovat tavallisia tai vaihtelevat.
- Teet yhteistyötä tavallisissa vuorovaikutustilanteissa asiallisesti ja rakentavasti eli vaikutat asioihin myönteisesti.
- Ratkaiset ongelmatilanteita niin, että käytät ratkaisuihin monia eri tapoja.
- Osaat YTO-opinnon käsitteet ja tiedot sekä tiedät YTO-opinnon omat, tärkeät ominaisuudet.
- Käytät tietoa monin eri tavoin ja perustelet tiedot.
- Arvioit todenmukaisesti, miten osaat YTO-opinnon asiat.
Lisäksi tiedät, mitä vahvuuksia ja kehittämisen kohteita sinulla on eli mitä osaat ja mitä sinun täytyisi vielä parantaa.

Kiitettävä 5

- Teet asiat itsenäisesti eli omatoimisesti.
Lisäksi toimit suunnitelman mukaan tavallisissa tilanteissa ja myös silloin, kun tilanteet muuttuvat.
- Teet yhteistyötä ja toimit rakentavasti vuorovaikutustilanteissa, joissa tilanteet vaihtuvat.
- Ratkaiset ongelmatilanteita monin eri tavoin ja teet ehdotuksia, miten asioita voisi parantaa.
- Osaat YTO-opinnon käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syväällisesti eli osaat paljon ja perusteellisesti.
- Käytät tietoa monin eri tavoin eli käytät tietoja erilaisissa tilanteissa.
Perustelet tiedot ja olet kriittinen eli perustelet ja arvioit tietoa.
- Arvioit todenmukaisesti, miten osaat YTO-opinnon asiat.
Lisäksi perustelet, mitä osaamista voit vielä parantaa.

Lähteet

Opetushallitus. Yhteiset tutkinnon osat. Yhteisten tutkinnon osien arviointi.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ammattillisten-perustutkintojen-yhteiset-tutkinnon-osat>. Luettu 5.8.2024.

Opetushallitus. Opintopolku. ePerusteet. Ammatillinen koulutus.
<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/selaus/ammattillinen>. Luettu 17.9.2024.

Tämä materiaali on tuotettu VIERKO-hankkeessa vuonna 2024.

VIERKO on toteutettu Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2023 myöntämällä ammatillisen koulutuksen strategiarahoituksella. VIERKO on kuudenkymmenen kahden (62) koulutuksen järjestäjän yhteisponnistus. Työtä on koordinoanut Keski-Uudenmaan koulutus-
kuntayhtymä Keuda.

Hankkeessa on kehitetty vieraskielisen koulutuksen laatua ja kotimaisten kielten opetuksen tarjontaa ammatillisessa koulutuksessa.

Lisätietoa:

<https://www.keuda.fi/keuda/hankkeet/vierko/>

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Oppimateriaalit:

[CC BY-SA 4.0 Deed](#) | [Nimeä-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen](#) | [Creative Commons](#)